

ZONGULDAK İLİ VE KAYBOLMAKTA OLAN KELLER KÖYÜ AĞZI ÇEKİM EKLERİ**Osman ARICAN¹****Semanur YENER²****ÖZET**

Çekim ekleri, ağızlarda yöreden yöreye ölçünlü Türkçeden farklılık göstermektedir. Ağızlar, son zamanlarda ölçünlü Türkçenin etkisi altındadır. Ölçünlü Türkçeye maruz kalan bir ağız yok olmakla karşı karşıyadır. Çalışmaya, ağızlarda kaybolmaya yüz tutmuş söz varlığının korunması düşüncesinden yola çıkılmıştır. Konu çok kapsamlı olduğu için çalışma, Zonguldak ilinin Merkez ilçesine bağlı Keller köyü ağzı ile sınırlandırılmıştır. Bölge ağzı üzerine yeterince çalışmanın olmamasından dolayı Keller köyü ağzı özelinde çekim eklerinin aldığı şekilleri göstermek ve ağız araştırmaları alanına katkı sağlamak amaçlanmıştır. Çalışma, Zonguldak, Zonguldak adının kaynağı, Zonguldak ağzı ve çekim ekleri alt başlıklarından oluşmaktadır. Keller köyünde tarafımızdan yapılan derleme faaliyetlerinden elde edilen veriler esas alınmıştır. Keller köyü ağzındaki çekim ekleri, ses olayları karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Gerekli yerlerde tablolar yardımıyla karşılaştırmalar yapılmıştır. Ayrıntılı bir sonuç ve derleme sözlüğüne katkı olabileceği düşünülen kelimeler bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Zonguldak adı, Keller köyü, ağızlar, çekim eki.

ZONGULDAK PROVINCE AND THE DIALECT SHOOTING OF THE KELLER VILLAGE WHICH IS ABOUT TO DISAPPEAR**Abstract**

Inflections, in dialect is different from place to place from standard Turkish. Dialect, has been recently influenced by Turkish language. A dialect which is exposed to restrained Turkish is facing extinction. In the research, which is about to loose in the dialect protection of the vocabulary the research is set out from this idea. The research because the topic is so extensive, that is why it is limited with the dialect of Keller village which is connected to the central district of the Zonguldak province. Due to the lack of the research in the region, it is aimed to show the shapes taken in Keller village dialect, and to contribute to the field of dialect research. Study, Zonguldak, source of the name of Zonguldak, Zonguldak dialect and inflections consist from sub-headings. The data obtained from the compilation activities carried out by us in the Keller village were taken as the basis. Inflections of the Keller village, sound events comparatively were examined. In the needed place with the help of the table's comparisons made. There is a detailed result and compilation the words that are thought to contribute to the dictionary.

Keywords: The name of Zonguldak, Keller village, dialects, inflection.

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, e-posta: aricanosman@yahoo.com

² Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı ABD, e-posta: semanuryener@gmail.com

Giriş

Ağızların bir dilin söz varlığı içerisinde önemli bir yere sahiptir. Özellikle ağızlardaki söz varlığının gelecek nesillere aktarılabilmesi için bu alanda çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Dilbilim terimi olarak ağız, “Bir dil ya da lehçe alanı içinde yer alan konuşma biçimlerini, söyleyiş türlerini, kimi durumlarda da toplumsal özellikleri yansıtan kullanımların her biri” (Vardar vd., 1980: 18) şeklinde açıklanır. Ağız araştırmalarının dil biliminde önemli bir yeri vardır. “Türkçe için ağızların konu edilmesini, büyük Türk dilcisi Kaşgarlı Mahmut’a kadar (Divanü Lugat-it-Türk, 1072-1074) götürmek...” (Gemalmaz, 1999: 5) mümkündür.

Anadolu ağızlarıyla ilgili çalışmalar, ilk olarak yabancı araştırmacılar tarafından “... 1867 yılında yapılmıştır. A.Maksimov, Hüdavendigar ve Karamanlı ağızlarıyla ilgili çalışmasıyla Anadolu ağızları üzerine çalışmaları başlatmıştır” (Köktekin, 2007: 2). Türkiye’de ise, “... 1932 yılında Türk Dil Devrimi’nin yapılmış olması, Anadolu halk ağızlarına karşı geniş bir ilgi uyandırmıştır” (Korkmaz, 2005: 145). Böylece Anadolu ağızları üzerine yapılan ilk çalışmalar başlamış ve “... memlekette bir 'derleme seferberliği' açılmıştı. 1933-1935 yılları arasında süregelen bu 'derleme seferberliği' ile 150.000 fiş derlenmiştir” (Korkmaz, 2005: 145). Bu çalışmanın ardından “Türkiye’de 1980’li yıllardan itibaren üniversite sayısının artması ile bölge, il, ilçe ve hatta köylerle sınırlı pek çok ağız çalışması...” (Karahan, 2012b: 132) yapılmış ve çalışmalar devam etmektedir.

Ağız araştırmaları konusu son yıllarda “... dil biliminin bir alt kolu olarak birçok araştırmacının ilgisini çeken bir çalışma alanı hâline gelmiştir. Her bilimsel disiplinde olduğu gibi birbirini takip eden aşamalarda gerçekleşen ağız çalışmaları, sonuçları açısından değerli ürünleri bünyesinde barındıran ağız metinlerine dayanmaktadır” (Güneş, 2012: 21). Ağızlardaki verilerinin, etimoloji çalışmalarına önemli derecede çözücü veya destekleyici katkıları vardır. Ölçünlü Türkçe ile farklı “... çok varyantlı ve zengin bir kelime ve ek dağarcığı ile âdeta bir dil laboratuvarı görünümünde olan Türkiye Türkçesi ağızları, etimoloji çalışmalarında mutlaka yardımına ihtiyaç duyulan bir dil alanıdır. Kelime ve eklerin ses yapısındaki değişme evrelerini bazen tarihî metinlerden değil ağızlardan...” (Karahan, 2012a: 10) incelemek mümkün olmaktadır.

Ağızlarda, ölçünlü Türkçede “... tespit edilememiş sesler, kelimeler, ekler ve anlamlar bulunabilir. Ağız araştırmalarının amaçlarından biri, bu zenginliği ortaya çıkarmak ve dile kazandırmaktır. Bu kazanımlarla ortak ağzın özellikleri birleşince, dilin ses, söz ve anlam zenginliği artacak, bunlara bağlı olarak da dilin temel kuralları daha sağlıklı tespit edilebilecektir” (Öçalan, 2006: 3). Türkçe, “... sözcük sayısı bakımından gittikçe fakirleşmektedir. Bunun önüne geçmek ve dilimizi zenginleştirmek amacıyla kaybolmaya yüz tutmuş sözcüklerimizi korumaya almak ve onları yazı diline aktararak yeniden canlandırmak, ancak sağlıklı derlemelerle mümkün olabilecektir” (Adıgüzel, 2013: 395). Ağızların söz varlığı için önemli malzemeler barındırdığını düşünenlerin dışında ağızların ölçünlü Türkçeyi bozduğunu, ölçünlü Türkçenin ağızlara fazlaca maruz kaldığı süre içerisinde ağızların ölçünlü Türkçeyi yok etmekle tehdit ettiğini düşünmektedir. Günşen bu konuyu, “... ağızların, ölçünlü Türkçeyi bozma, hatta yok etme noktasında tehdit ettiği açıktır. Hiç kimse yerel konuşma biçimlerinin, hatta argonun girmediği, ölçünlü Türkçenin mutlak hakim olması gereken

alanlarda dahi ölçünlü Türkçeyi kovduğunu ya da kovmak üzere olduğunu saklayamaz, görmezden gelemez” (Günşen, 2015: 177) şeklinde ifade etmektedir. Her ne kadar ağızların Türkçeyi bozduğu düşünülse de ağızlardaki dil malzemelerinin yazıya geçirilmesi gerektiği düşüncesi daha hâkimdir.

Türkiye Türkçesinde ortak yazı dili, İstanbul ağzı olarak kabul edilmektedir. Ortak yazı diline, ölçünlü ve standart dil de denmektedir. Ölçünlü Türkçedeki çekim ekleri ile Zonguldak bölge insanının konuşmalarında karşılaşılan çekim eklerinin farklı kullanımlarından yola çıkılarak çalışmaya başlanmıştır. Bölge ağzı üzerine yapılan çalışmaların az olması ve Keller köyü özelinde hiç çalışmanın olmaması makalenin çıkış noktasını oluşturmaktadır.

Batı Karadeniz’in önemli şehirlerinden olan Zonguldak, bir maden kentidir ve kömür önemli kaynağıdır. Buna bağlı olarak Zonguldak, Ereğli Kömür İşletmeleri zamanında pek çok şehirden göç almıştır. Buna bağlı olarak Zonguldak, farklı bölgelerden gelen insanların yaşadığı bir şehir haline gelmiştir. Zonguldak Merkez ve kömür işletmelerinin bulunduğu yerler, ağız araştırmaları açısından birinci derecede önemli yer olarak görülmemektedir. Birinci derecede ağız araştırması alanları köylerdir. Makale, derleme ve inceleme metodları kullanılarak ölçünlü Türkçedeki çekim eklerinin Zonguldak ilinin Merkez ilçesine bağlı Keller köyündeki farklı kullanımları ele alınmıştır.

Makale, üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Zonguldak hakkında bilgi verilerek şehrin adıyla ilgili görüşler açıklanmıştır; ikinci bölümde, Zonguldak ağzı konusunda açıklama yapılarak Keller köyü ile ilgili bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde, çekim ekleri, isim ve fiil çekim ekleri başlıkları altında bölge ağzındaki kullanımlarıyla karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Bu eklerdeki değişiklikler, yöre ağzında yaygın olarak kullanılan örnek kelimelerle verilmiştir.

1. Zonguldak ve Zonguldak Adının Kaynağı

Batı Karadeniz bölgesinde yer alan dağları ve sahilleriyle bilinen Zonguldak, kömürün bulunmasıyla önemli bir şehir kimliği kazanmıştır. “Emeğin ve kömürün başkenti” olarak kabul edilen bu şehir, simidi, çileği, elpek bezi, bastonu, yamaçlardaki evleri, uzun ince merdivenleri ve kömürüyle tanınmaktadır.

Mustafa Kemal Atatürk, Zonguldak ziyaretinde, “Zonguldak’ın derin toprakları altındaki servet-i madeniye ne kadar kıymetli ise, bizim nazarımızda Zonguldak da o kadar çok kıymetli bir vilayetimizdir” (Kalyoncu, 2005: 165) diyerek Zonguldak’ın *karaelmas* olarak bilinen kömür kadar önemli olduğunu vurgulamıştır.

Eski zamanlarda Zonguldak’ın kıyı kesimlerinde, deniz gerilemesi nedeniyle bataklıkların ve sazlıkların olduğu bilinmektedir. Uzun Mehmet’in kömürü bulmasıyla bataklık olan küçük şehir, yabancı işletmecilerin buraya gelerek madenleri işletmesiyle önemli bir şehir hâline gelmiştir. Yabancı işletmecilerin şehri terk etmesinin ardından “Zonguldak, 1 Nisan 1924 tarihinde Cumhuriyet sonrası kurulan ilk il olmuştur” (Coşgun, 2010: 16). Cumhuriyetin ilk ili olması bakımından önemli bir yere sahip olan Zonguldak, EKI’nin kurulmasına pek çok konuda önemli gelişmeler katetmiştir. Dolayısıyla ağız araştırmalarında bölgenin önemli bir yerleşim yeri olduğu ortaya çıkmıştır. Zonguldak:

- “1. Cumhuriyet sonrası 1 Nisan 1924’te kurulan ilk il.
2. Zonguldak Maden Mektebi: 1924’te Cumhuriyetin ilk yükseköğrenim kurumu kuruldu.
3. Mükellefiyet Yasası (1940–1958): Kömür madenlerinde zorunlu işçi çalıştırma.
4. 1910’de Teskere-i Samiye ve 1921’de Havza-i Fahmiye Yasaları: Taşkömürü havzasının sınırları içinde toprak mülkiyetinin sınırlanması.
5. Kömür madeninin yarattığı iki katlı şehir olması (Altı kömür, üstü orman)” (Yüksel, 2016: 575) gibi sebepler Zonguldak’ın önemli bir yerleşim yeri olduğunu göstermektedir.

Cumhuriyet ilan edildikten sonra ilk il olan Zonguldak’ın şu an Kozlu, Kilimli, Gökçebey, Devrek, Alaplı, Ereğli, Çaycuma ve Merkez olmak üzere 8 ilçesi vardır. Bartın ve Karabük Zonguldak’a bağlı ilçelerdi. Fakat “Bartın, 28.8.1991 tarih ve 3760 sayılı yasa ile Amasra, Kurucuşile, Ulus ilçelerinin bağlandığı; ... Karabük ise, 6.6.1995 tarih ve 550 sayılı KHK ile, Safranbolu, Eflâni, Yenice, Eskipazar ve Ovacık ilçelerinin bağlandığı birer il olmuşlar...” (Eren, 1997: 8) ve Zonguldak’tan iki ilçe ayrılarak iki yeni şehir ortaya çıkmıştır.

Zonguldak’ın eski zamanlarda bataklık bir bölge olmasının adının da kaynağını oluşturduğu düşünülmektedir. Zonguldak adının kaynağı üzerine pek çok görüş vardır. Görüşlerin çoğu bölgenin bataklık ve sazlık olmasından kaynaklanmaktadır.

Köse, Zonguldak adının kaynağıyla ilgili, üç görüşün mevcut olduğunu belirtir. Bu görüşlerin ikisi, Zonguldak’ın bataklık yer olmasından kaynaklanır. Diğeri ise Göldağı’nın Fransızca söylenişidir.

- “1. Eskiden, şehir merkezinin bulunduğu alanın ... bataklık olmasından dolayı Sandra adıyla anılması ve buradaki yerleşimin Sandraca olarak tanınması sonucunda zamanla Zonguldak’a dönüşmesi.
2. Yörenin sazlık ve bataklık olmasından dolayı sazlık ve bataklık anlamına gelen “Zongalık, Zungalık, Zunguralık” isimlerinin kullanılması ve bunun zamanla Zonguldak’a dönüşmesi.
3. Göldağı anlamına gelen “Zone Ghuel Dagħ”ın Türkçe söylenmesidir” (Köse, 2004: 19).

Zonguldak’ın sazlık ve bataklık olmasından kaynaklanan diğeri bir görüş, “Sazlık, bataklık anlamına gelen ‘Zonguralık, Zunguralık, Zongalık, Zungalık’ sözcüğü Zonguldak’a dönüşmüştür. Bu görüşü pekiştiren varsayım ise, sazlık ve bataklığın neden olduğu sıtma hastalığının belirtisi olan ‘titreten yer’ anlamındaki, ‘Zonklatan’ sözcüğünden...” (Anonim, 2010: 22) Zonguldak hâline geldiği ileri sürülmektedir.

Zonguldak’ın adı ile ilgili farklı bir görüşe, Zonguldak kitabında, “1838’de havzayı gezen, Fransız gezgin Eugene Bore’nin, “Türkiye’den İran’a kadar mektuplar” adlı kitabından alınmış tarihi haritasında; Zonguldak ‘Zenkilmendaik’, adıyla Ereğli kazasına bağlı bir yerleşim

birimi olarak gösterilmiştir” (Kasap, Tosun ve Yılmaz, 2003: 44) şeklindeki bilgiyle karşılaşılmaktadır.

Anlaşılabileceği üzere, Zonguldak adının kaynağı kesin değildir. Genel görüş bataklık anlamına gelen Zonguralık, Zunguralık, Zongalık, Zungalık kelimelerinden kaynaklandığı düşünülse de henüz tam anlamıyla görüş birliği yoktur.

Türkiye İstatistik Kurumundan alınan bilgiye göre, Zonguldak’ın Merkez ilçesine bağlı olan 23 köy mevcuttur. Makalede ağız özellikleri bakımından ele alınan Keller, Zonguldak Merkez’e 40 dakika mesafede, Ankara yolu üzerinde yer alan bir dağ köyüdür. Keller köyünün Çavuşlar adında bir mahallesi vardır.

Keller köyünün toplam nüfusunun TÜİK’nun resmi sitesinden alınan son altı yıla ait istatistikleri aşağıdaki gibidir.

Tablo 1: Keller Köyünün Son 6 Yıllık Nüfus Verileri

Yıllar	Köy	Nüfus
2012	Zonguldak (Merkez/Beycuma Bucağı/Keller Köyü)-34331	715
2013	Zonguldak (Merkez/Beycuma Bucağı/Keller Köyü)-34331	674
2014	Zonguldak (Merkez/Merkez Bucağı/Keller Köyü)-34331	646
2015	Zonguldak (Merkez/Merkez Bucağı/Keller Köyü)-34331	611
2016	Zonguldak (Merkez/Merkez Bucağı/Keller Köyü)-34331	571
2017	Zonguldak (Merkez/Merkez Bucağı/Keller Köyü)-34331	561

(<http://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> Erişim tarihi: 27.06.2018).

TÜİK verilerine göre, 2012 yılından itibaren nüfus sürekli azalış göstermektedir. 2013’te 41, 2014’te 28, 2015’te 35, 2016’da 40 ve 2017’de 10 kişinin azaldığı görülmektedir. Bu azalışların bir kısmı ölümlerden kaynaklanmaktadır; fakat çoğunluğu ise, iş ve eğitim amaçlı olarak göçe bağlıdır.

2. Zonguldak Ağız

Günümüzde ölçünlü Türkçenin yaygınlaşması, özellikle iletişim sistemlerinin genişlemesi, ağızların alanını ve varlığını daraltmaktadır. Diğer taraftan, ölçünlü Türkçenin ağız bölgeleriyle yakın ilişki içine girmesi sonucunda ağızlarda birtakım ölçünlü Türkçe unsurları barındırmaktadır. Aslında ağızların ölçünlü Türkçeden malzeme alması, ölçünlü Türkçenin ağızlardan malzeme almasından daha kolaydır. Ağızlarda farklı ses olaylarının görülmesi nedeniyle ölçünlü Türkçenin ağızlardan malzeme alması zordur. “... eklerin kullanım mantığı, biçimleri ve işlevleri konusunda ortak dil ağızlardan yararlanabilir. Kelimelerin anlamlarında zaman içinde daralma ve genişlemeler olabildiği gibi eklerin işlevlerinde de bazı daralma ve genişlemeler olabilmektedir” (Buran, 2002: 98). Ağızlarda eklerin farklı şekillerde kullanılması, dil için zenginlik olarak değerlendirilebilir. Bu bakımdan bu zenginliğin yazıya aktarılması gerekmektedir.

Her dilin kendi içerisinde lehçe ve ağızlar barındırdığı “... gibi ölçünlü Türkiye Türkçesinin de lehçeleri ve ağızları bulunmaktadır. Geride kalan tarihsel süreçte kendisine

Anadolu sahasında yaygın kullanım alanı bulan ve bu coğrafyada ölçünlü hâle gelen Türkiye Türkçesi, lehçeleri ve ağızları bakımından dünyanın en zengin dilleri arasında...” (Alyılmaz ve Alyılmaz, 2018: 10) gösterilmektedir. Ağızların, söz varlığı açısından da ölçünlü Türkçeye göre daha zengin olduğu söylenebilir.

Ağızlar, yüz yıllar boyu halkın gelenek ve göreneklerinin, kültürel unsurlarının, hayat tecrübelerinin yazıya geçirilmemiş birikimleridir. Uzun yıllar bu durum süregelmiştir. Ağızlar, üzerinde “... baskın bir prestij dilinin olmaması durumunda, varlıklarını uzun yıllar bir arada sürdürebilirler. Ağızlar okullarda öğretilmezler. Edebî metinlerin diyalog pasajları, yerel gazeteler, karikatürler gibi bazı durumlarda yazılı olarak da kullanılırlar, ama bir yazılı gelenekleri yoktur” (Demir, 2010: 100). Bu nedenle yıllar geçtikçe ağızlar kaybolabilir. Ağızlardaki önemli dil malzemelerin kaybolmaması için “Anadolu ağızları plânlı bir şekilde derlenmeli, Anadolu söz serveti kaynakları ile birlikte araştırılmalı, Türkiye Toponomastikası da eski ağızlar üzerine derlenip...” (Caferoğlu, 1962: 107) toplanarak yazıya geçirilmelidir.

Zaman zaman edebî eserlerde de ağız unsurlarına yer verilmektedir. Çoğu yazarın, eserlerinde ağız unsurlarını kullandığı görülmektedir. “İrfan Yalçın’ın ‘Ölümün Ağzı’ adlı romanı, maden işçilerinin Mükellefiyet döneminde çektiği zulmü anlatan ilk romandır” (Anonim, 2012: 71). Bu romanla birlikte Zonguldak yöresi edebî bir eserde yer bulmuş ve yazar, bu romanında Zonguldak’ın ağız unsurlarına yer vermiştir.

Hamit Kalyoncu, *Çaycuma Ağzı Özellikleri* adlı makalesinde, Zonguldak ağız özelliklerinin tarihi süreçteki toplumsal yapılanmadan izler taşıdığını belirterek “Bölgenin XI. ve XII. yüzyıllarda başlayan Türkleşmesi sürecinde, Oğuz – Türkmen gruplarının yerleşmesinin yanında, ticari ve siyasi ilişkiler sonucu Kıpçak – Kuman yerleşmesinden de...” (Kalyoncu, 2013: 150) bahsedildiğini ifade etmektedir.

Zonguldak ağzı üzerine yapılan çalışmalar;

1. Prof. Dr. Ahmet Caferoğlu’nun 1951 yılında yayımladığı *Anadolu İlleri Ağızlarından Derlemeler: Van, Bitlis, Muş, Karaköse, Eskişehir, Bolu ve Zonguldak İlleri Ağızları*.

2. “A.Ü. DTCF Türk Dili öğrencisi Ayşe Ece Abalı’nın 1966 yılında yaptığı ‘Zonguldak Ağzı’ adlı lisans bitirme tezi” (Kalyoncu, 2013: 150).

3. Hamit Kalyoncu’nun 1968 yılında yayımlanan “*Çaycuma Ağzından Derlemeler*” makalesi.

4. M. Emin Eren’in 1991’de Hacettepe Üniversitesi’nde Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun danışmanlığında hazırladığı *Zonguldak İli Ağızları (Ses ve Şekil Bilgisi)* adlı Doktora tezi.

5. Prof. Dr. Zeynep Korkmaz’ın 1994 yılında yayımladığı *Bartın ve Yöresi Ağızları*.

6. M. Emin Eren’in 1998 yılında yayımladığı *Zonguldak, Bartın ve Karabük İlleri Ağızları*.

7. Hamit Kalyoncu’nun birinci baskısı 2005 yılında çıkan *Kömürde Açan Çiçek* adlı araştırma – derleme kitabı.

8. Duygu Çamurcu'nun 2011 yılında Doğu Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde hazırladığı *Zonguldak Merkez Ağzı* adlı yüksek lisans tez çalışması.

Ağız çalışmalarında özellikle, ilçeler ve köyler üzerine yapılacak çalışmalar, hem söz varlığının tespiti hem de araştırma sahasının genişletilmesi açısından bir çalışma alanı olarak ortadadır.

Keller köyü ağzı, Leyla Karahan'ın Anadolu Ağzlarının Sınıflandırılması adlı kitabında Batı Grubu ağzlarının III. Grubu olan “Bolu (Göynük, Mudurnu, Seben, Kıbrısçık hariç), Zonguldak, Bartın, Kastamonu (Tosya hariç), Ovacık, Eskipazar (Çankırı), ağzları” (Karahan, 2017: 116) ile benzerlik göstermektedir.

Çalışmada, Keller köyünde yapılan derlemelerden hareketle metin oluşturuldu ve bu metin üzerinde kelimelerin ses değerlerini doğru bir şekilde verebilmek için fonetik transkripsiyon alfabesi kullanıldı. Çalışmadaki ilgili örnekler de bu metinlerden alındı.

3. Çekim (İşletme) Ekleri

Yapı bakımından sondan eklemeli bir dil olan Türkçede ekler hem yapım hem de çekim için kullanılmaktadır. Çalışmada, Türkçenin bütün eklerine değinilemeyeceği için konu çekim ekleriyle sınırlandırılmıştır. Keller köyü ağzındaki dikkat çekici ses değişimleri, metin temelindeki çekim ekleri ölçünlü Türkçeyle karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

Kelimeleri oluşturan “Kök ve gövdeler tek başlarına sadece tek nesnelere ve mücerret hareketleri ifade ederler. Nesnelere ve hareketlerin çeşitli durumlarını, bağlantılarını, münasebetlerini ifade etmek için...” (Ergin, 2013: 124) “... kök ve gövdelere bazı anlam bağlantıları katarak onları birbiriyle ilişkiye geçiren, onlarla kelime grupları ve cümlelerin öteki öğeleri arasında geçici anlam örgüsü kuran...” (Korkmaz, 2009: 22) eklere çekim, diğer bir ifadeyle işletme eki denir.

Çekim ekleri, kelimeye gelen en son eklerdir ve yapım eklerinden önce istisnaların dışında gelmez.

Çekim ekleri, isim ve fiil çekim ekleri başlıkları altında ele alınacaktır. İsim çekim ekleri, adından da anlaşılacağı üzere isme, fiil çekim ekleri de fiile getirilen eklerdir. İsim çekim ekleri; çokluk eki, iyelik ekleri, aitlik eki, hâl ekleri ve soru eki başlıkları altında incelenmiştir. Hâl ekleri de yalın hâl, belirtme hâli, yönelme hâli, bulunma hâli, çıkma hâli, ilgi hâli, vasıta hâli, eşitlik hâli ve yön gösterme hâli başlıkları altında incelenecektir. Fiil çekim ekleri ise; şekil ve zaman ekleri, şahıs ekleri ve soru eki başlıkları altında incelenmiştir. Gerekli durumlarda tablolarla ölçünlü Türkçe ile Keller köyü ağzı karşılaştırılmıştır.

3.1. İsim Çekim Ekleri

3.1.1. Çokluk Eki

Çokluk eki, teklik ifade eden isimlerin çokluk ifade edebilmesi için isimlere getirilen ektir. Ölçünlü Türkçede çokluk eki, kalın ünlülerden sonra *+lar*, ince ünlülerden sonra *+ler* şeklinde kullanılmaktadır.

Keller köyü ağzında bu ek bazen +gil eki gibi kullanılır. “Bu ek de; kavramların, kişilerin çokluğunu ifade etmektedir. Ek grup aile bildiren bir ek olarak da nitelendirilebilir. Eklendiği veya üzerine geldiği kelimenin karşıladığı asıl anlamın çokluğunu değil, kelimeyle ilgili olan kavramların çokluğunu belirtmektedir” (İlhan, 2009: 113).

Örneğin; *dāzemplā* (HY) (*teyzemler, teyzemgil*), *yengemlā* (KÇ) (*yengemler, yengemgil*).

Tablo 2: Çokluk Ekleri

Ölçünlü Türkçe	Keller Köyü Ağzı
+lar	+lá
+ler	+lā

Keller köyü ağzında “... sıkça görülen /r/ zayıflaması ya da düşmesi ve bunun sonucu olarak da önceki ünlünün uzaması olayı en çok geniş zaman eki ile çokluk ekinde görülür” (Günşen, 2008: 412). Çokluk ekindeki +r ünsüzünün düşmesiyle +r ünsüzünden önceki ünlü normalden daha uzun hale gelir. Böylece, Keller köyü ağzında çokluk eki, +lá, +lā biçiminde yaygın olarak kullanılmaktadır.

“*çamuşullā duruyā yikencek*” (Çamaşırlar yıkanacak, duruyor.) (HÇ).

“*pirenlıklāde orak biçākelen yılan gordüm*” (Süpürge teli tarlalarında orak biçerken/hasat ederken yılan gördüm.) (HÇ).

ābamlā (KÇ) (aba: abla, büyük kız kardeş. (D.S., 1993: 1); *ablamlar*), *agamlā* (CY) (aga: ağabey, büyük erkek kardeş. (D.S., 1993: 74); *abimler*), *avaçlā* (HY) (*ağaçlar*), *ciyemlā* (HÇ) (ciye/cice: abla (D.S., 1993: 956); *ablamlar*), *cöüzlā* (HÇ) (*cevizler*), *çamuşullā* (HÇ) (*çamaşırlar*), *çeçeklā* (HY) (*çiçekler*), *Kallā* (ŞB) (*kadınlar*), *Kızlā* (HÇ) (*kızlar*), *gollā* (HY) (*göller*), *Komşulā* (FY) (*komşular*), *motollā* (HÇ) (*motorlar*), *ollā* (HÇ) (*oralar*), *ōlanlā* (CY) (*oğlanlar*), *pirenlıklā* (HÇ) (Piren: süpürge yapılan ot. (D.S., 1993: 4649); *süpürge teli tarlaları*), *uşaklā* (KÇ) (*çocuklar*), *yimitalā* (CY) (*yumurtalar*) gibi örnekleri çoğaltmak mümkündür.

3.1.2. İyelik Ekleri

Ölçünlü Türkçede, ismin yerine getirilen nesnenin bir şahsa veya bir nesneye âit olduğunu gösteren eklere iyelik ekleri adı verilir. “Bir nesnenin başka bir nesnenin malı olduğu, başka bir nesneye bağlı olduğu veya başka bir nesnenin bir parçası olduğu ifade edilmek istenirse o nesneyi karşılayan ismin sonuna iyelik eki...” (Ergin, 2013: 222) getirilmektedir.

Tablo 3: İyelik Ekleri

	Ölçünlü Türkçe	Keller Köyü Ağzı
1. Teklik Şahıs	+(I)m, +(U)m	+(I)m, +(U)m
2. Teklik Şahıs	+(I)n, +(U)n	+(I)y
3. Teklik Şahıs	+(s)I, +(s)U	+(s)I, +(s)U
1. Çokluk Şahıs	+(I)mIz, +(U)mUz	+(I)mIz, +(U)mUz
2. Çokluk Şahıs	+(I)nIz, +(U)nUz	+(I)yIz, +(U)yUz

3. Çokluk Şahıs +lArI +lá, +lé

Ölçünlü Türkçedeki birinci teklik, birinci çokluk ve üçüncü teklik şahıs iyelik ekleri, Keller köyünde de aynı şekilde görülmektedir.

Ölçünlü Türkçedeki ikinci teklik ve çokluk şahıs iyelik eklerindeki *n* ünsüzünün yerine Keller köyü ağzında, *y* ünsüzü gelmektedir.

Keller köyü ağzında, üçüncü çokluk şahıs iyelik ekinde önemli bir farklılık görülmektedir. Ölçünlü Türkçede +lArI şeklinde görülen bu ekin +*r* ünsüzü Keller köyü ağzında düşer. Ünsüz düşmesi nedeniyle karşılaşılan *a ve ı, a-ı* arası *á* sesine; *e ve i* ise *e-i* arası *é* sesine dönüşür.

“*vuvam beni beşden çıkınca okula göndermedi*” (Babam beni beşinci sınıftan okuduktan sonra okula göndermedi) (CY).

“*gonuş deyî gözüyü içine bakıyá*” (Konuş diye gözünün içine bakıyor) (HY).

Tablo 4: İyelik Eklerinin Çekimi

KA	<i>vuvam (CY)</i>	<i>gozüm (HY)</i>	<i>ciyem (HÇ)</i>	<i>goyném (FY)</i>
ÖT	<i>babam</i>	<i>gözüm</i>	<i>ablam</i>	<i>gömleğim</i>
KA	<i>vuvay (CY)</i>	<i>gozüy (HY)</i>	<i>ciyey (HÇ)</i>	<i>goynéy (FY)</i>
ÖT	<i>baban</i>	<i>gözün</i>	<i>ablan</i>	<i>gömleğin</i>
KA	<i>vuvası (CY)</i>	<i>gozü (HY)</i>	<i>ciyesi (HÇ)</i>	<i>goyné (FY)</i>
ÖT	<i>babası</i>	<i>gözü</i>	<i>ablası</i>	<i>gömleği</i>
KA	<i>vuvamız (CY)</i>	<i>gozümüz (HY)</i>	<i>ciyemiz (HÇ)</i>	<i>goynémiz (FY)</i>
ÖT	<i>babamız</i>	<i>gözümüz</i>	<i>ablamız</i>	<i>gömleğimiz</i>
KA	<i>vuvayız (CY)</i>	<i>gozünüz (HY)</i>	<i>ciyeyiz (HÇ)</i>	<i>goynéyiz (FY)</i>
ÖT	<i>babanız</i>	<i>gözünüz</i>	<i>ablanız</i>	<i>gömleğiniz</i>
KA	<i>vuvalá (CY)</i>	<i>gozlé (HY)</i>	<i>ciyelé (HÇ)</i>	<i>goyneklé (FY)</i>
ÖT	<i>babaları</i>	<i>gözleri</i>	<i>ablaları</i>	<i>gömlekleri</i>

Keller köyü ağzında “... k ünsüzü ile biten kelimelerin çekimli hallerinde aldıkları ekler dolayısıyla bu ünsüzün sedalılışarak ğ ünsüzüne dönüşmesi ve bu ünsüzün orta hecede düşme özelliği...” (Eren, 1997: 49) gözlenmektedir. Ünsüz düşmesi sonucunda karşılaşılan *a ve ı, e ve i* ünlüleri, *á ve é* çift ünlü seslerini meydana getirir.

3.1.3. Aitlik Eki

Ölçünlü Türkçede aitlik eki +*ki, +kü* şeklindedir. Keller köyü ağzında bu ek +*kı, +ki, +kü* varyantlarıyla görülmektedir. Ekin +*ku* şeklinin görülmemesi ayırt edici bir özelliktir.

Tablo 5: Aitlik Ekleri

Ekler	KA	ÖT
+kı	<i>anamıykı (KÇ)</i>	<i>anneminki</i>

+ki	āmizdeki (HÇ)	evimizdeki
+kü	düykü (HÇ)	dünkü

“āmizdeki Kazanı al da gel uşām” (Evimizdeki kazanı al da gel çocuğum/oğlum) (HÇ).

“şōraka Kumandayı bā ve bakan” (Şuradaki kumandayı bana ver bakayım) (HB).

aşáki (FY) (aşağıdaki), āşamki (KÇ) (akşamki), böğönkü (HY) (bugünkü), eçerki (FY) (içerideki), Kavaklıkdaki (FY) (kavaklıktaki), hinciki (KÇ) (hinci: şimdi, hemen. (D.S., 1993: 4518); şimdiki), şōraki (HY) (şuradaki), uşáyki (HB) (çocuğunki), vuvamykı (ŞB) (babamınki), yokáki (FY) (yukarıdaki), zabahki (FY) (zabah: sabah. (D.S., 1993: 4828); sabahki) gibi örnekler arttırılabilir.

Keller köyü ağzında son hecesinde ince ünlü barındıran kelimelere aitlik ekinin +ki şekli, son hecesinde kalın ünlü barındıran kelimelere +kı şekli ve son hecesinde yuvarlak ünlü barındıran kelimelere +kü şekli getirilir. Ölçünlü Türkçede ise son hecesinde yuvarlak ünlü olan kelimelere aitlik ekinin +kü şekli, diğer kelimelere +ki şekli getirilir.

“böğönkü yimeklā gozel olmuş, düykülā āyi değildin” (Bugünkü yemekler güzel olmuş, dünküler iyi/güzel değildi.) (CY).

3.1.4. Hâl Ekleri

İsimler, “... kelime grupları ve cümleler içinde diğer kelimelerle münasebetleri sırasında, münasebetin cinsine göre, çeşitli hallerde bulunurlar” (Ergin, 2013: 226). İsimleri çeşitli hâllere sokan ekler hâl ekleri denir.

Hâl ekleri, ismin yalın hâli, belirtme hâli, yönelme hâli, bulunma hâli, çıkma hâli, ilgi hâli, vasıta hâli, eşitlik hâli ve yön gösterme hâli olmak üzere dokuz şekilde gösterilebilir.

3.1.4.1. Yalın (Nominatif) Hâl

Yalın hâl, ismin “... cümle içinde, anlam ilişkisi açısından bir başka kelimeye bağlı olmadığı hâlidir” (Doğan, 2010: 117). Keller köyü ağzında yalın hâl, ölçünlü Türkçede olduğu gibi eksiz şekilde görülmektedir.

Tablo 6: Yalın Hâl

KA	ÖT
āba+Ø (KÇ)	abla+Ø
ōsker+Ø (HÇ)	rüzgar+Ø
gayrak+Ø (HÇ)	taş+Ø

ambelans (HÇ) (ambulans), āşam (FY) (akşam), avaç (FY) (ağaç), biyol (HÇ) (bir kere), dav (FY) (dağ), Tuz (CY) (tuz), elemet (HÇ) (elemet: büyük, kocaman. (D.S., 1993: 4493). kendini yüksekte gören), fistan (HY) (elbise), Kalem (ŞB) (kalem), Karı (KÇ) (kadın), Kavak (FY) (kavak), misir (HÇ) (mısır), müsavir (HÇ) (misafir), patike (HÇ) (patates), silgü (ŞB) (silgi), tála (KÇ) (tala: tarla. (D.S., 1993: 3812). tarla), tō'k (HÇ) (touk, touğ: tavuk. (D.S., 1993: 3974). tavuk), vakıt (FY) (vakit), zaval (HÇ) (kötü), zoba (FY) (zoba: soba. (D.S., 1993:

4839). *soba*) gibi örneklerden de anlaşılacağı üzere, ekin ölçünlü Türkçedeki kullanımı ile Keller köyü ağzındaki kullanımı paralellik göstermektedir.

3.1.4.2. Belirtme (Akkuzatif) Hâl Eki

Belirtme hâli, "... cümlede ve kelime gruplarında geçişli fiillerin etkisi altında kalan isimlerin bulunduğu hâldir" (Doğan, 2010: 119). Ölçünlü Türkçede belirtme hâl eki +I, +U olmak üzere dört şekli vardır. Keller köyü ağzında da ek, +I, +U olarak dört şekilde görülmektedir.

Tablo 7: Belirtme Hâl Ekleri

Ekler	KA	ÖT
+ı	<i>avacı (FY)</i>	<i>ağacı</i>
+i	<i>gozeli (ŞB)</i>	<i>güzeli</i>
+u	<i>gurumu (CY)</i>	<i>kurumu</i>
+ü	<i>gozü (HY)</i>	<i>gözü</i>

Ölçünlü Türkçedeki gibi Keller köyü ağzında da belirtme hâl eki, *Kalemi (HY) (kalemi)*, *Komeci (HY) (kömeç ekmeği)*, *odunu (HÇ) (odunu)*, *koyü (HY) (köyü)* kelimelerinde görüldüğü gibi, ünsüzle biten kelimelere +I, +U şeklinde gelir.

"*komürü nâren aldıy*" (Kömürü nereden aldın?) (CY).

Ölçünlü Türkçedeki gibi Keller köyü ağzında da belirtme hâl eki, *goceyi (HÇ) (mısır çorbasını)*, *zobayı (FY) (sobayı)* kelimelerinde görüldüğü gibi, ünlü ile biten kelimelerden sonra getirildiğinde araya y yardımcı ünsüzü girer.

"*suyu vâ bakan bā*" (Suyu ver bakalım bana.) (KÇ).

Keller köyü ağzında belirtme hâl eki, +k ünsüzü ile biten kelimelere eklendiğinde, +k yumuşamaya uğrayarak ğ olur ve orta hecedeki ğ ünsüzü düşer. Ünsüz düşmesi nedeniyle karşılaşan *a ve ı*, *a-ı* arası *â* sesine; *e ve i*, *e-i* arası *é* sesine; *u ve u*, *ü* sesine; *ü ve ü*, *ü* sesine dönüşür.

"*uşâ gönder ardından sen git demişlā*" (Çocuğu gönder, arkasından sen git demişler) (FY).

başâ (HY) (başağı), *eşé (FY) (eşeği)*, *gocū (HB) (gocuh: gocuk, elbise. (D.S., 1993: 2089); kabam)*, *goyné (FY) (goynek/göğnek: gömlek, iş giysisi. (D.S., 1993: 4510); gömleği)*, *Kuşâ (FY) (kuşağı)*, *kuré (ŞB) (küreği)*, *örü (HÇ) (eriği)*, *yatâ (HY) (yatağı)* gibi örneklerle karşılaşılır.

3.1.4.3. Yönelme (Datif) Hâl Eki

Yönelme hâli, cümlede ismi yönelme ve yaklaşma özelliğiyle fiile bağlayan hâldir. Ölçünlü Türkçede yönelme hâl eki +A şeklindedir. Keller köyü ağzında da bu ek aynı şekilde görülmektedir.

Ölçünlü Türkçedeki gibi Keller köyü ağzında da yönelme hâl eki, *āşama (HÇ) (āşam: akşam. (D.S., 1993: 4426). akşama)*, *ciyeme (KÇ) (ablama)*, *dava (FY) (dağa)*, *Kaleme (HY)*

(*kaleme*), *goze* (HY) (*göze*), *vuvama* (FY) (*babama*) kelimelerinde görüldüğü gibi, ünsüzle biten kelimelere *+a*, *+e* şeklinde gelir.

Ölçünlü Türkçedeki gibi Keller köyü ağzında da “... yönelme hali eki, ünlü ile biten isim kök ve gövdelerine genellikle bağlayıcı *-y-* ünsüzü alarak gelir” (Buran, 1989: 169). *Kapıya* (HB) (*kapıya*), *hasdanaya* (FY) (*hastahaneye*) gibi.

Keller köyü ağzında *+k* ünsüzüyle biten kelimelere eklenince *+k* ünsüzü *ğ* olur ve düşer. Bu nedenle *+k* ünsüzünden önceki ünlü olduğundan daha uzun hâle gelir. *eşā* (HY) (*eşeğe*), *uşā* (HY) (*çocuğa*) gibi örnekler gösterilebilir.

“*inā yemini vedy mi*” (İneğe yemini verdin mi?) (HÇ).

3.1.4.4. Bulunma (Lokatif) Hâl Eki

Ölçünlü Türkçede bulunma hâl eki *+DA* şeklindedir. “Anadolu ağızlarında bulunma hali ekleri genel Türkçeden farklı değildir. Ancak, çeşitli fonetik değişimler neticesinde bazı farklı şekiller ortaya çıkmaktadır” (Buran, 1989: 214). Keller köyü ağzında *t* ünsüzü tonlulaşır. Bu nedenle ekin *t*'li şekli ile karşılaşılmaz. (*t>d* değişimi *T* şeklinde gösterilmiştir.).

Tablo 8: Bulunma Hâl Ekleri

Ekler	KA	ÖT
<i>+da</i>	<i>davda</i> (FY)	<i>dağda</i>
<i>+de</i>	<i>koyde</i> (ŞB)	<i>köyde</i>
<i>+Ta/+ta</i>	<i>avaçTa</i> (HY)	<i>ağaçta</i>
<i>+Te/+te</i>	<i>ataşTa</i> (HÇ)	<i>ateşte</i>

Keller köyü ağzında tonsuz ünsüz ile biten kelimelere getirilen bulunma hâl eki, *TaşTa* (FY) (*taşta*), *seyatTa* (CY) (*seyatta*), *Zonguldak'Ta* (FY) (*Zonguldak'ta*) kelimelerinde görüldüğü gibi tonlu şekilde yer alır.

“*sansar gece avaçTa çıvırıyodun*” (Sansar, gece ağaçta bağırıyordu) (CY).

Ölçünlü Türkçedeki gibi Keller köyü ağzında ince seslerden sonra *+de*, kalın seslerden sonra *+da* şeklinde yer alır. *Kapıda* (HB) (*kapıda*), *goynümde* (HB) (*gönlümde*), *gozde* (ŞB) (*gözde*), *tálada* (KÇ) (*tarlada*), *zobada* (FY) (*sobada*) gibi örnekler arttırılabilir.

“*ben gelükelen kopürde oturuyodun*” (Ben gelirken merdivende oturuyordu) (KÇ).

3.1.4.5. Çıkma (Ablatif) Hâl Eki

Ölçünlü Türkçede çıkma hâl eki *+DAn* şeklindedir. Keller köyü ağzında *t* ünsüzü tonlulaşır. Bu nedenle ekin *t*'li şekli ile karşılaşılmaz. Bu ek *+An*, *+dAn*, şeklinde görülmektedir. (*t>d* değişimi *T* ile gösterilmiştir.).

Tablo 9: Çıkma Hâl Ekleri

Ekler	KA	ÖT
<i>+dan</i>	<i>aKılımdan</i> (HÇ)	<i>akılımdan</i>

+den	<i>cizmeden (FY)</i>	<i>çizmeden</i>
+Tan/+tan	<i>avaçTan (FY)</i>	<i>ağaçtan</i>
+Ten/+ten	<i>sevinçTen (HY)</i>	<i>sevinçten</i>
+an	<i>şöran (HY)</i>	<i>şuradan</i>
+en	<i>yären (FY)</i>	<i>yerden</i>

Anadolu ağızlarındaki “Tonlulaşma eğilimi, tonsuz bir ünsüzle biten kelimenin son sesini de etkileyerek onu yarı veya tam olarak tonlulaştırmaktadır. Bu arada ekin başındaki t ünsüzünün de bazen yarı tonlu bir durumda olduğu...” (Buran, 1989: 246) görülmektedir. Keller köyü ağızında da tonsuz ünsüz ile biten kelimelere getirilen çıkma hâl eki, *uşakTan* (HÇ) (*çocuktan*) kelimesinde görüldüğü gibi tonlu şekilde yer alır.

“*zabahTan beri nâresiy sen be*” (Sabahtan beri neredesin sen?) (FY)

Ölçünlü Türkçedeki gibi Keller köyü ağızında ince seslerden sonra *+den*, kalın seslerden sonra *+dan* şeklinde yer alır. *cendermeden* (FY) (*jandarmadan*), *Kânından* (HB) (*karnından*), *oKuldan* (HY) *okuldan* gibi örnekler artırılabilir.

“*Kâveden eve geldü mü vá sanki*” (Kahveden eve geldiği mi var sanki) (ŞB)

Ölçünlü Türkçede görülmeyip Keller köyü ağızında karşılaşılan önemli bir farklılık, çıkma hâl ekinin *+An* şeklindeki kullanımınıdır. Bir kelimeye bu ek getirildiğinde kelimenin ilk hecesindeki ünlünün uzun okunmasına neden olur. İnce ünlülerden sonra *+en* şeklinde, kalın ünlülerden sonra *+an* şeklinde kullanılır.

“*yären odun gotü de zobayı yak*” (Yerden/evin önünden odun getir de sobayı yak) (HY).

3.1.4.6. İlgi (Genitif) Hâl Eki

Ölçünlü Türkçede “Eklendiği ad ile başka bir ad arasında ilgi ve sahiplik bağı kuran bu ek, sözcüklerin son seslerinin ünsüz ya da ünlü ile bitmesine göre,” (Korkmaz, 2007: 493) *+In*, *+Un*, *+nIn*, *+nUn* biçimindedir. Keller köyü ağızında ise bu eklerdeki *n* ünsüzü, *y*’li görülmektedir. Keller köyü ağızındaki *-n>-y / -n->-y-* değişim özelliği, önemli bir ayrıcalık olarak görülebilir.

Tablo 10: İlgi Hâl Ekleri

Ekler	KA	ÖT	KA	ÖT
+nIn	-	<i>adının</i>	-	<i>elinin</i>
+nUn	-	<i>koruyucunun</i>	-	<i>kötünün</i>
+In	-	<i>sepetin</i>	-	<i>ağacın</i>
+Un	-	<i>odunun</i>	-	<i>kömürün</i>
+Iy	<i>geliniy (KÇ)</i>	<i>gelinin</i>	<i>sacıy (HY)</i>	<i>sacın</i>
+Uy	<i>gevuruy (HB)</i>	<i>dinsizin</i>	<i>dömürüy (CY)</i>	<i>demirin</i>
+yIy	<i>eliyiy (CY)</i>	<i>elinin</i>	<i>vuvayıy(ŞB)</i>	<i>babanın</i>

+yUy	gozüyü (HB)	gözünün	suyuy (HÇ)	suyun
+nIy	dezesiniy (HÇ)	teyzesinin	zobanıy (FY)	sobanın
+nUy	borunuy (FY)	borunun	ölünüy (FY)	ölünün

Keller köyü ağzında ünsüzlerle biten kelimelere, *Kasabıy* (FY) (*kasabın*), *sediriy* (HÇ) (*sedirin / oturulacak yerin*), *odunuy* (KÇ) (*odunun*), *komürüy* (KÇ) (*kömürün*) örneklerinde görüldüğü gibi ilgi hâlinin +Iy, +Uy şekilleri getirilir.

“yimé zobanıy üzerinden mutvā elet” (Yemeği sobanın üzerinden alıp mutfağa götür.) (HY).

Keller köyü ağzında ilgi hâl eki, ikinci şahısta *kendiyiy* (CY) (*kendinin*), *agayıy* (KÇ) (*abinin*), *yoluyuy* (KÇ) (*yolunun*), *sözüyüy* (HY) (*sözünün*), kelimelerindeki gibi +yIy, +yUy şeklinde iken üçüncü şahıslarda *Karıny* (KÇ) (*kadının*), *penyelëniy* (HY) (*penyelerinin*), *Kapılány* (ŞB) (*kapılarının*) kelimelerindeki gibi +nIy, +nUy şeklinde görülmektedir.

“köpek kutunuy içinde yatmayá” (Köpek kutunun içinde yatmıyor) (HY).

“odayıy kapısını aç da ısın” (Odanın kapısını aç da ısın) (CY).

Üçüncü çokluk şahıs +lArI iyelik ekinden sonra ilgi hâl eki getirildiğinde +r sesinin düşmesi nedeniyle *a ve ı*, *e ve i* yan yana gelerek *á*, *é* çift ünlü sesleri meydana gelir. *gozlëniy* (HB) *gözlerinin*, *tālalány* (ŞB) (*tarlalarının*) gibi örneklerle karşılaşılır.

“yeni pantullányı dizlëni yırtmışlá” (Yeni pantolonlarının dizlerini yırtmışlar) (KÇ).

Keller köyü ağzında +k ünsüzü ile biten kelimelere iyelik ekinin getirilmesi sonucunda iki ünlü karşılaşılarak çift sesli ünlüler meydana gelir. *eşëyiy* (FY) (*eşëğinin*), *gocüyuy* (FY) (*montunun*), *goynëyiy* (CY) (*gömleğinin*), *kurëyiy* (FY) (*küreğinin*), *uşáyıy* (HB) (*çocuğunun*) gibi kelimelerde ilgi hâl ekinin +yIy, +yUy şeklinin kullanıldığı görülür.

“gocüyuyu yıkadım, birkini gey” (Montunu yıkadım, diğerini giy) (HY).

3.1.4.7. Vasıta (Instrumental) Hâl Eki

Ölçünlü Türkçede vasıta hâl eki +IA şeklindedir. Keller köyü ağzında “... vasıta hâli için esas itibariyle ile edatından gelen +IA ekinin />n ünsüz değişmesi geçirmiş şekli...” (Günşen, 2008: 418) +InAn, +UnAn görülmektedir.

Tablo 11: Vasıta Hâl Ekleri

Ekler	KA	ÖT	KA	ÖT
+IA	-	kitapla	-	defterle
+InAn	avacınan (FY)	ağaçla	Kaleminen (HY)	kalemle
+UnAn	telfonunan (FY)	telefonla	cövüzünen (FY)	cevizle

Keller köyü ağzında ünsüzle biten kelimelere, *ābamınan* (KÇ) (*ablamlarla*), *findıvınan* (FY) (*findıklarla*), *gulünen* (CY) (*gülle*), *Zeynebinen* (HY) (*Zeynep 'le*) örneklerinde olduğu gibi vasıta hâl ekinin +InAn, +UnAn şekilleri eklenmektedir.

“cövüzünen bekmez yi, Kafay çaluşu” (Cevizle pekmez ye, kafan çalışır) (FY).

Vasita hâl eki, ünlüyle biten kelimelere getirildiğinde iki ünlü yan yana gelemeyeceği için +I, +U, ünlüleri yerine yarı ünlü olan y yardımcı ünsüzü getirilir.

“zopaynan ekmé canı isteyen yirmiş” (Sopayla/zorla ekmeği canı isteyen yermiş) (FY).

Tavaynan (KÇ) (tavayla), eliyenen (FY) (eliyle), Koluynan (FY) (koluyla), gozüynen (CY) (gözünle), makineynen (FY) (makineyle) gibi.

3.1.4.8. Eşitlik (Ekvatif) Hâl Eki

Ölçünlü Türkçede eşitlik hâl eki +CA şeklindedir. Keller köyü ağzında bu ekin ç’li şekliyle karşılaşılmaı sadece +cA şeklinde görülmektedir.

Tablo 12: Eşitlik Hâl Ekleri

Ekler	KA	ÖT	KA	ÖT
+cA	aKlyca (HB)	aklınca	eyice (FY)	iyice
+çA	-	yaşça	-	sertçe
+gen	yavaşgen (CY)	yavaşça	usulgen (CY)	sessizce
+cAk	adamcak (HB)	adamlarla birlikte	cemâtcek (FY)	cemaatle birlikte

Ölçünlü Türkçede +ça +ca şeklinde görülen eşitlik hâl ekinin tonsuz şekli, Keller köyü ağzında kullanılmamaktadır. Bu ağzda ekin tonlu şekli kullanıldığı gonüyce (HY) (gönlünce), gozelce (HÇ) (güzelce), zobarca (FY) (zobar: zılgar, uzun, gürbüz, iriyarı. (D.S., 1993: 4834). uzunca) gibi örneklerde görülmektedir.

Ölçünlü Türkçede bulunmayıp Keller köyü ağzında görülen önemli bir farklılık eşitlik hâl ekinin +gen şeklinde kullanımınıdır.

“däzeye gaynama gozelgen otü” (Teyzene yaramazlık yapma, güzelce otur) (HY).

äkürgen (HY) (düzgünce), çokgen (CY) (çokça, fazlaca), döruğen (HÇ) (doğruca), safgen (HY) (safca) gibi örnekler arttırılabilir.

Eren, Zonguldak – Bartın – Karabük İlleri Ağzları kitabında eşitlik hâl ekinin +ca şeklinin yanında +cak şeklinin de kullanıldığını göstererek “-cak: Başlıca fonksiyonu küçültme ve sevgi ifade eden bu ek ‘bütün, birlikte’ anlamını taşıyarak bölgede ‘eşitlik’ görevinde kullanılmaktadır; gadıncağ (kadınlarla birlikte)” (Eren, 1997: 52) şeklinde ifade etmektedir. Bu özellik Keller köyü ağzında da bazı örneklerde kullanımı tespit edilmiştir. ailecek (HY) (bütün aile), adamcak (CY) (erkek erkeğe), koycek (HY) (bütün köy), bürüncek (CY) (toplucu) gibi örnekler arttırılabilir.

“eçerde adamcak oturuyallá” (İçeride/odada erkek erkeğe oturuyorlar) (HB).

3.1.4.9. Yön Gösterme (Direktif) Hâl Eki

Ölçünlü Türkçede yön gösterme hâl eki +ra, +ArI şeklindedir. Keller köyü ağzında +Ar, +ra şeklinde görülmektedir;

Tablo 13: Yön Gösterme Hâl Ekleri

Ekler	+ra	+ArI	+Ar	
KA	sōra (HÇ)	-	dışar (KÇ)	eçer (KÇ)
ÖT	Sonra	yukarı	dışarı	içeri

“eçerden namazlıvı goturve bana” (Bana çeriden seccadeyi getiriver) (HÇ).

Ölçünlü Türkçede kullanılan yön gösterme hâli *+arı*, *+eri* şekillerinde kullanılır. Keller köyü ağzında *+arı*, “... +eri biçiminde olan ek sonsesini düşürdüğü için +er ...” (Buran, 1989: 339) *+ar* biçiminde kalmıştır. Bunun yanında Ölçünlü Türkçede kullanılan *+ra* yön gösterme hâl eki, Keller köyü ağzında da kullanılır. Fakat eklendiği kelimedede *n* ve *r* iki akıcı ünsüzün yan yana gelmesinden kaynaklı *n* ünsüzü düşer ve önceki ünlü, olduğundan daha uzun hâle gelir.

3.1.5. Soru Eki

Ölçünlü Türkçede soru eki *mI/mU* şeklindedir. Keller köyü ağzında da bu ek ölçünlü Türkçedeki kullanımıyla paralellik gösterir.

āmize mi? (KÇ) (*evimize mi?*), *gordüy mü?* (HY) (*gördün mü?*), *oklāynan mı?* (HY) (*oklavayla mı?*), *Kapıya mı?* (KÇ) (*kapıda mı?*), *şōran koru mu?* (HY) (*şuradan yukarı mı?*) gibi.

3.2. Fiil Çekim Ekleri

Türkçede, fiil “... kök ve gövdeleri tek başlarına yalın hareket ifade ederler ve kullanılamazlar. Fiillerin kullanışa çıkabilmeleri için yeni bir şekle ve kalıba dükülmeleri gerekir. İşte fiilleri yalınlıktan kurtarıp yeni bir kalıba sokan ekler fiil...” (Vural ve Böler, 2012: 153) çekim ekleri denir. Fiil çekim ekleri; şekil ve zaman ekleri, şahıs ekleri ve soru ekleri olmak üzere üçe ayrılır.

3.2.1. Şekil ve Zaman Ekleri

Fiil kök veya gövdelerinin ifade ettiği hareketleri, bir şekle ve zamana bağlayan ekler şekil ve zaman ekleri adı verilir. “Şekil ve zaman eklerinin bir kısmı yalnız şekil, bir kısmı ise hem şekil hem zaman ifade ederler” (Ergin, 2013: 288). Ölçünlü Türkçede şekil ve zaman ekleri; bildirme (haber) kipleri ve tasarlama (dilek) kipleri olmak üzere ikiye ayrılır.

3.2.1.1. Bildirme (Haber) Kipleri

Fiil çekimleri, ortaya çıkan veya çıkacak olan bir hareketi bildirirler. Bu fiil çekimlerine bildirme (haber) kipleri denir. Bildirme kiplerini oluşturan şekil ekleri, zaman bildirir. “Fiil çekiminde zaman esastır. Çekim kipleri aslında zaman bölümlerine göre adlandırılırlar. Bu sebeple kip yerine zaman terimi...” (Banguoğlu, 2015: 442) de kullanılır. Bildirme kipleri, geniş zaman, şimdiki zaman, görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman ve gelecek zamandır.

Geniş Zaman Eki: Ölçünlü Türkçede geniş zaman eki $-(X)r$ şeklindedir. Keller köyü ağzında “... /r/ ünsüzü çok zaman düşme veya zayıflama eğilimi gösterdiği için, geniş zaman çekiminde de ekin çok zaman /r/siz olduğu görülür. Ekin -Ar biçiminde, /r/ ünsüzünün düşmesi veya zayıflaması bu ünsüzden önceki ünlünün uzamasına sebep olmaktadır” (Günşen, 2008:

425). Böylece ek, birinci şahıslarda $-(X)r$ şeklinde, ikinci ve üçüncü şahıslarda $-á$, $-ā$, $-ú$, $-ü$ şeklinde görülür.

Tablo 14: Geniş Zaman Ekleri

Ekler	KA	ÖT
$-á$	<i>avlá (HY)</i>	<i>ağlar</i>
$-ā$	<i>sönā (HY)</i>	<i>söner</i>
$-ú$	<i>sarılı (HÇ)</i>	<i>sarılır</i>
$-ü$	<i>bükülü (HY)</i>	<i>bükülür</i>
$-r$	<i>başların (FY)</i>	<i>başlarım</i>
$-ar$	<i>sataruz (CY)</i>	<i>satarız</i>
$-er$	<i>giderin (HÇ)</i>	<i>giderim</i>
$-ur$	<i>aluruz (CY)</i>	<i>alırız</i>
$-ür$	<i>verürüz (CY)</i>	<i>veririz</i>

Ölçünlü Türkçede $-(X)r$ şeklindeki geniş zaman ekinin $-r$ sesi Keller köyü ağzında düşer ve $-r$ ünsüzünden önceki ünlüyü normalden daha uzun hâle getirir.

“boşvā bırak sorā gelü” (Bırak boşver sonra gelir) (FY).

Kayná (HY) (kaynar), Konuşú (FY) (konuşur), gotürü (HB) (getirir), saKınú (HÇ) (sakinir), sıvışú (HB) (kaçar), solā (FY) (söyler), yanaşú (KÇ) (yaklaşır) gibi örnekler arttırılabilir.

Keller köyü ağzında birinci teklik şahıs eki geniş zaman ekine eklendiğinde, *gelürün (HY) (gelirim), bakarın (FY) (bakarım), gonusurun (FY) (konuşurum)* kelimelerinde olduğu gibi $-n$ şeklinde görülür.

“Tālaya giden gelen de sōra gonusurun” (Tarlaya gidip geleyim de sonra konuşurum) (KÇ).

$-(X)r$ ekine üçüncü çokluk şahıs eki eklendiğinde $-r$ ünsüzü düşer ve üçüncü çokluk şahıs kişi ekinin $-l$ ünsüzü ikizleşir. Geniş zaman eki, şahıs ekinin içinde barınır.

“üç gün avlallá beş gün avlallá sōra mecbur susallá” (Üç gün ağlarlar, beş gün ağlarlar, sonra mecburen susarlar) (FY).

gidellā (CY) (giderler), gezellā (CY) (gezerler), Tutallá (HÇ) (tutarlar) gibi.

Geniş zaman ekinin olumsuz ölçünlü Türkçede $-mAz$ 'dır. Ağzıda ise, $-mAs$ şeklinde görülmektedir.

“hiç işan içine çıKıp Konuşmas” (Hiç toplum içine çıkıp konuşmaz) (ŞB).

avlamas (CY) (avlamak: ağlamak (D.S., 1993: 389); ağlamaz), ālenmes (HY) (evlenmez), Karışmas (CY) (karışmaz), gitmes (HY) (gitmez), gulmes (HÇ) (gülmez), sōlemes (HY) (söylemez), yanaşmas (HB) (yaklaşmaz) gibi örnekler arttırılabilir.

Kalyoncu, *Kömürde Açan Çiçek* adlı eserinde, Zonguldak'ın ağız özelliklerini açıklarken “Geniş zamanın olumsuzunda –mas, –mes biçimi yanında –mar, –mer’li kullanım da görülür: yapmaruz<yapmayız, gelmerüz<gelmeyiz,...” (Kalyoncu, 2005: 345) şeklinde ifadeye yer vermiştir. Keller köyünde de geniş zaman ekinin olumsuzu *KısKanmaruz* (HÇ) (*kıskanmayız*), *Kızmaruz* (HÇ) (*kızmayız*), *gitmerüz* (FY) (*gitmeyiz*), *otumaruz* (KÇ) (*oturmayız*) örneklerinde görüldüğü gibi –*mAr* şeklinde de kullanılmaktadır. Ekin bu hâli ölçünlü Türkçede kullanılmaz.

“*bizi gızduma düğünüye gelmerüz*” (Bizi kızdırma, düğününe gelmeyiz) (HB).

Şimdiki Zaman Eki: Türkiye Türkçesi ölçünlü Türkçede şimdiki zaman eki –(*I*)*yor* şeklindedir. Keller köyü ağzında –*r* ünsüzü düşer. Birinci ve ikinci şahıslarda –(*I*)*yo* şeklinde, üçüncü şahıslarda –*o* ünlüsü, düzleşerek ek, –(*I*)*yá* şeklinde görülmektedir.

Tablo 15: Şimdiki Zaman Ekleri

Ekler	KA	ÖT
–(<i>I</i>) <i>yor</i>	-	<i>konuşuyorum</i>
–(<i>I</i>) <i>yá</i>	<i>avlayá</i> (HY)	<i>ağlıyor</i>
–(<i>I</i>) <i>yo</i>	<i>alıyoz</i> (FY)	<i>alıyoruz</i>

Ölçünlü Türkçede –(*I*)*yor* şeklinde kullanılan şimdiki zaman ekinin –*r* ünsüzü Keller köyü ağzında düşer. –*r* ünsüzü düştüğünde önceki ünlüyü normalden daha uzun hâle getirir. Fakat –(*I*)*yor* ekinde sızıcı ünsüz olan *y*'nin etkisiyle *o* ünlüsü uzun hâle gelmemiştir.

“*Siz nápyoyuz burā*” (Siz ne yapıyorsunuz burada?) (HB).

acaplayoyuz (HÇ) (acaplamak: ayıplamak, kınamak. (D.S., 1993: 37). *ayıplıyorsunuz*), *ānamayoy* (ŞB) (*anlamıyorsun*), *bakıyoz* (HB) (*bakıyoruz*), *gidiyoz* (FY) (*gidiyoruz*), *Konuşuyoy* (CY) (*konuşuyorsun*), *kesiyoz* (CY) (*kesiyoruz*), *seviyom* (HY) (*seviyorum*), *tömüzleyoz* (HB) (*temizliyoruz*), *toplayoz* (FY) (*tophuyoruz*), *tımar ediyoz* (FY) (*düzenliyoruz*), *yapıyoz* (HB) (*yapıyoruz*), *yiyo* (FY) (*yiyo*) gibi.

Ölçünlü Türkçede olmayıp Keller köyü ağzında şimdiki zaman ekinin –(*I*)*yá* şekli vardır. –(*I*)*yor* ekinde önce –*r* ünsüzü düşer; ardından *o*, *a* ünlüsüne dönüşür ve *a* ünlüsü olduğundan daha uzun hâle gelir.

“*bu millete bi mal ve Kúlanıyá Kúlanıyá bozuggen gotürüiyá*” (Bu insanlara bir mal ver, kullanıyor kullanıyor bozuk bir şekilde getiriyor) (CY).

dineyá (HÇ) (*dinliyor*), *geliyá* (HY) (*geliyor*), *Kúlanıyá* (KÇ) (*kullanıyor*) gibi örnekler verilebilir.

Şimdiki zaman ekinin “... 3. çokluk kişi çekiminde -ll- < -rl- değişimi söz konusu ...” (Günşen, 2008: 437) olmaktadır. Şimdiki zaman ekindeki –*r* ünsüzünün düşmesine bağlı olarak –*lAr* ekinin *l* ünsüzü ikizleşir. –*r* ünsüzü düştükten sonra –*r* ünsüzünden önceki ünlü normalden daha uzun halde meydana gelmesi gerekirken ikizleşen *l* ünsüzü, sızıcı ünsüz olduğu için ünlü normal şeklinde kalmaktadır. Üçüncü çokluk şahıs –*lAr* ekindeki –*r* ünsüzü düşer ve burada –*r* ünsüzünün düşmesi nedeniyle ünlü, normalden daha uzun hâle gelir.

“*geliyallá gidiyallá kimseye habar vemeyallá*” (Geliyorlar, gidiyorlar kimseye haber vermiyorlar) (FY).

arayallá (HÇ) (*arıyorlar*), *avlayallá* (KÇ) (*ağlıyorlar*), *çalışıyallá* (FY) (*çalışıyorlar*), *çıkıyallá* (HÇ) (*çıkıyorlar*), *āleniyallá* (HY) (*evleniyorlar*), *Kaçıyallá* (KÇ) (*kaçıyorlar*), *geziyallá* (CY) (*geziyorlar*), *Konuşuyallá* (CY) (*konuşuyorlar*), *görüyallá* (HY) (*görüyorlar*), *içiyallá* (HY) (*içiyorlar*), *inaniyallá* (HY) (*inaniyorlar*), *okuyallá* (HY) (*okuyorlar*), *salduruyallá* (HY) (*saldırıyorlar*), *seviyallá* (ŞB) (*seviyorlar*), *tepiniyallá* (HY) (*oynuyorlar*), *yakıyallá* (FY) (*yakıyorlar*), *yapıyallá* (HB) (*yapıyorlar*), *yazıyallá* (HY) (*yazıyorlar*), *yiyyallá* (HB) (*yiıyorlar*), *yorüyallá* (HÇ) (*yürüyorlar*) gibi örnekler arttırılabilir.

Şimdiki zaman ekinin olumsuz, ölçünlü Türkçede $-mA$ şeklindedir. Yuvarlak ünlü bir ek geldiğinde $-A$ ünlüsü daralmaya uğrayarak $-mI$, $-mU$ şeklinde görülmektedir. Keller köyü ağzında bu ek, yuvarlak ünlü bir ek eklendiğinde daralmaya uğramayıp $-mA$ şeklinde görülmektedir.

“*soleyon soleyon ānamayoy*” (Söylüyorum söylüyorum anlamıyorsun) (ŞB).

bilmeyoyuz (HÇ) (*bilmiyorsunuz*), *duramayon* (HÇ) (*duramıyorum*), *gelmeyon* (HÇ) (*gelmiyorum*), *gormeyoz* (FY) (*görmüyoruz*), *inanmayallá* (HÇ) (*inanmıyorlar*), *kitlemeyá* (HÇ) (*kilitlemiyor*), *okumayallá* (HB) (*okumuyorlar*), *siñmeyá* (KÇ) (*silmiyor*), *yazmayallá* (HB) (*yazmıyorlar*) gibi örnekler gösterilebilir.

Görülen Geçmiş Zaman Eki: Ölçünlü Türkçede görülen geçmiş zaman eki $-DI$, $-DU$ şeklindedir. Keller köyü ağzında t ünsüzü tonlularak d olur. Ekin tonsuz hâline rastlanmamıştır. ($t > d$ değişimi T şeklinde gösterilmiştir.)

Tablo 16: Görülen Geçmiş Zaman Ekleri

Ekler	KA	ÖT	KA	ÖT
$-dI$	<i>vādı́m</i> (CY)	<i>ulaştım</i>	<i>bā́lledim</i> (HB)	<i>öğrendim</i>
$-dU$	<i>acapladuk</i> (HÇ)	<i>ayıpladık</i>	<i>boyüdǘk</i> (FY)	<i>büyüdǘk</i>
$-tI/-TI$	<i>Karıştı</i> (FY)	<i>karıştı</i>	<i>bileşTi</i> (CY)	<i>bulaştı/süründü</i>
$-tU/-TU$	<i>Konuştulá</i> (ŞB)	<i>konuştular</i>	<i>görüştülā</i> (ŞB)	<i>görüştüler</i>

Keller köyü ağzında tonsuz ünsüz ile biten kelimelere getirilen bulunma hâl eki, *alıştıyız* (HY) (*alıştınız*), *avlaştılá* (KÇ) (*ağlaştılar*), *yanaştım* (CY) (*yaklaştım*) kelimelerindeki gibi tonlu şekilde yer alır.

“*aman nenceman savaştıy boşve gülüm*” (Aman ne kadar çok uğraştın, boşver gülüm/kızım).

Ölçünlü Türkçede karşılaşılmayan Keller köyü ağzında kullanılan diğer bir özellik, görülen geçmiş zaman ekinde sonra getirilen üçüncü çokluk şahıs $-lAr$ ekindeki $-r$ ünsüzü düşer ve $-A$ ünlüsü normalden daha uzun hâlde meydana gelir.

“*caminin önünde furdulá*” (Caminin önünde vurdular) (HB).

dānadılá (KÇ) (*ayıpladılar*), *çemkirdilā* (HY) (*bağırarak azarlar gibi konuştu*), gibi örnekler gösterilebilir.

Zonguldak ağzında, çekim eklerindeki bazı dar ünlülerin sonuna getirilen ekin tesiriyle yuvarlaklaştığı görülmüştür. “Görülen geçmiş zamanın 1. Çokluk kişi eki –dik, –dik düzenli olarak yuvarlaklaşır: yapduk<yaptık, geldük<geldik, gaçduk<kaçtık...” (Kalyoncu, 2005: 345). Keller köyünde görülen geçmiş zaman birinci çokluk kişi eki yuvarlak şekilde görülmektedir.

“*gözderesindeki tälâyı Kazduk*” (Gözderesindeki tarlayı kazdık) (HY).

acapladuk (HÇ) (*ayıpladık*), *Kazduk* (KÇ) (*kazdık*), *tömüzledük* (HY) (*temizledik*), *vāduk* (FY) (*vardık, ulaştık*), *yapduk* (FY) (*yaptık*) gibi örnekler arttırılabilir.

Görülen geçmiş zaman ekinin Keller köyü ağzındaki olumsuz şekli ölçünlü Türkçedeki kullanımı ile paralel olarak, *almaduk* (ŞB) (*almadık*), *ānamadı* (HY) (*anlamadı*), *avlamadı* (KÇ) (*ağlamadı*), *bilmedilā* (HY) (*bilmediler*), *bütümedük* (HÇ) (*bitirmedik*), *Tutmadım* (HY) (*tutmadım*), *Kıyamadı* (HÇ) (*kıyamadı*), *gormedilā* (HY) (*görmediler*), *sıvmaduk* (HB) (*sığmadık*), *silmediy* (HY) (*silmedin*), *sormadıyız* (ŞB) (*sormadınız*) kelimelerde görüldüğü gibi –mA fiilden fiil yapan olumsuzluk ekinin eklenmesiyle oluşmaktadır.

“*işleri halen bütüremedük*” (İşleri hâlâ bitiremedik) (KÇ).

Duyulan Geçmiş Zaman Eki: Ölçünlü Türkçede duyulan geçmiş zaman eki –mİş, –mUş şeklindedir. Keller köyü ağzında da bu ek aynı şekilde görülmektedir.

Tablo 17: Duyulan Geçmiş Zaman Ekleri

Ekler	KA	ÖT	KA	ÖT
–mİş	<i>yanaşmış(HB)</i>	<i>yaklaşmış</i>	<i>eyileşmişiy(KÇ)</i>	<i>iyileşmişsin</i>
–mUş	<i>konuşmuşlá(FY)</i>	<i>konuşmuşlar</i>	<i>bölmüşsüyüz(HY)</i>	<i>bölmüşsünüz</i>

Morfolojik olarak ekte herhangi bir değişiklik meydana gelmemektedir. İkinci teklik ve çokluk zaman eklerinden sonra gelen şahıs eklerinde değişiklik meydana gelir. Bu değişiklik, *ānanmışıy* (CY) (*ānanmak*: yerde sırt üstü yuvarlanmak. (D.S., 1993: 4418). *sırt üstü yatmışsın*), *arlaşmışıyız* (HÇ) (*uzaklaşmışsınız*), *görüştüştüyüz* (HÇ) (*görüştüştünüz*), *savurmuşuy* (KÇ) (*savurmuşsun*, *serpmişsin*) örneklerindeki gibi ikinci şahıslarda *n* ünsüzünün *y* ünsüzüne dönüşmesidir.

“*gubreleri birbiriyen Karıştumuşuy*” (Gübreleri birbiriyle karıştırmışsın) (KÇ).

Ölçünlü Türkçede karşılaşılmayan Keller köyü ağzında kullanılan diğer bir özellik, duyulan geçmiş zaman ekine getirilen üçüncü çokluk şahıs –lAr ekindeki –r ünsüzü düşer ve –A ünlüsü *Koyvemişlā* (HY) (*koyvermişler*, *bırakmışlar*), *avlamışlá* (HY) (*ağlamışlar*), örneklerinde görüldüğü gibi normalden daha uzun hâle gelir.

“*geçen gun hastanada gormuşlá*” (Geçen gün hastahanedeki görmüşler) (FY).

Duyulan geçmiş zaman ekinin Keller köyü ağzında olumsuz şekli, duyulan geçmiş zaman ekinin önüne *alamamışıy* (KÇ) (*alamamışsın*), *ānamamışız* (HÇ) (*anlamamışız*), *Takmamışım* (HY) (*takmamışım*), *duymamışıy* (CY) (*duymamışsın*), *Kavurmamışlá* (CY) (*kavurmamışlar*), *gormemişiy* (CY) (*görmemişsin*), *gülmemiş* (HY) (*gülmemiş*), *sevmemişlā* (HY) (*sevmemişler*) örneklerinde görüldüğü gibi –mA fiilden fiil yapan olumsuzluk ekinin eklenmesiyle oluşmaktadır.

“*çamaşullâ ipe asmamışsıy*” (Çamaşırları ipe asmamışsın) (HY).

Gelecek Zaman Eki: Ölçünlü Türkçede gelecek zaman eki *-AcAk* şeklindedir. Keller köyü ağzında ekin ön *-A* sesi düşerek *-cA* ve *-cAk* şeklinde kullanılmaktadır.

Tablo 18: Gelecek Zaman Ekleri

Ekler	KA	ÖT	KA	ÖT
<i>-cA</i>	<i>alcay (CY)</i>	<i>alacaksın</i>	<i>sevceñ (ŞB)</i>	<i>seveceğim</i>
<i>-cAk</i>	<i>yatacak (HY)</i>	<i>yatacak</i>	<i>görceklâ (FY)</i>	<i>görecekler</i>
<i>-AcAk</i>	-	<i>konusacaksınız</i>	-	<i>güleceksin</i>

Ölçünlü Türkçede olmayan Keller köyü ağzında birinci ve ikinci şahıslarda *bulcayız (CY)* (*bulacaksınız*), *dikcem (HÇ)* (*dikeceğim*), *Kescey (HY)* (*keseceksin*), *gorcey (CY)* (*göreceksin*), *sevcey (FY)* (*seveceksin*), *vercez (HY)* (*vereceğiz*), *yıkaycayız (HÇ)* (*yıkayacaksınız*) örneklerinde görüldüğü gibi *-cA* şeklinde kullanılır. Üçüncü şahıslarda ise *gitcek (HY)* (*gidecek*), *yapcak (FY)* (*yapacak*) örneklerinde görüldüğü gibi *-cAk* şeklindeki kullanılmaktadır.

“Kız erişkinleşmeden çeyizini düzceyiz” (Kız büyümeden çeyizini hazırlayacaksınız) (HÇ).

“*böğün düğün yimene gitceklâ*” (Bugün düğün yemeğine gidecekler) (KÇ).

Gelecek zaman ekinde sonra getirilen üçüncü çokluk şahıs *-lAr* ekindeki *-r* ünsüzü düşer ve *ayıracıklâ (KÇ)* (*ayıracaklar*), *dizeceklâ (HY)* (*dizecekler*) örneklerinde görüldüğü gibi *-A* ünlüsü normalden daha uzun hâdedir.

Gelecek zaman ekinin olumsuz şekli ölçünlü Türkçede *-mA* şeklinde bulunan Keller köyü ağzında ise *asılmaycay (CY)* (*asılmayacaksınız*), *atmaycam (CY)* (*atmayacağım*), *bırakmaycay (HÇ)* (*bırakmayacaksınız*), *âletmeyecey (HÇ)* (*götürmeyeceksin*), *âşitmeyecey (HY)* (*duymayacağız*), *Kaynamaycay (HY)* (*kaynamayacaksınız/rahatsız etmeyeceksin*), *gelmeyeceyiz (HY)* (*gelmeyeceksiniz*), *Kulanmaycam (KÇ)* (*kullanmayacağım*), *sallamaycayız (CY)* (*sallamayacaksınız*), *sormaycak (HÇ)* (*sormayacak*), *yakmaycaklâ (HY)* (*yakmayacaklar*), *zıbarmay (CY)* (*yatmayın*) örneklerinde de görüldüğü gibi kelimeye *-mAy* fiilden fiil yapan olumsuzluk ekinin eklenmesiyle meydana gelir.

“*madem bakmaycay neçün köpek aldıy*” (Madem bakmayacaksınız neden köpek aldın?) (HY)

3.2.1.2. Tasarlama (Dilek) Kipleri

Tasarlanan bir hareketi ifade eden tasarlama “... kiplerinde zaman ifadesi yoktur. Bu kipleri yapan şekil ekleri bir takım şekilleri ifade ederler” (Ergin, 2013: 289). Bunlar, fiillerin şart, istek, gereklik ve emir ifadesi içeren şekilleridir.

İstek Kipi: Ölçünlü Türkçede istek kipi *-A* şeklindedir. Yöre ağzında bu ek, ölçünlü Türkçedeki gibi *bakam (CY)* (*bakayım*), *düşünem (CY)* (*düşüneyim*), *âlenek (HB)* (*evlenelim*), *gelen (FY)* (*geleyim*), *giden (FY)* (*gideyim*), *Koyak (KÇ)* (*koyalım*), *yiyek (KÇ)* (*yiyeğim*) örneklerinden de anlaşılacağı üzere *-A* şeklinde ve çoğunlukla birinci şahısta görülmektedir.

Ekin ikinci şahıs kullanımı çok sık olmasa da *avlayasıy* (HY) (*ağlayasın*), *Kavuşamayasıyız* (HY) (*kavuşamayasın*), *gülmeyesiy* (HY) (*gülmeyesin*), *susmayasıyız* (HY) (*susmayasınız*) gibi örneklerde karşılaşılabilmektedir.

“*seniy avlayasıy geldi haralda*” (Senin ağlayasın geldi herhalde) (HY).

Keller köyü ağızında ölçünlü Türkçede görülmeyen özellik *Konuşan* (CY) (*konuşayım*), *gelen* (HB) (*geleyim*) örneklerinde görüldüğü gibi birinci teklik şahıs ekinin *n* şeklinde kullanımıdır. Yöre ağızında birinci teklik şahıs eki hem *m* hem *n*'li kullanılmaktadır.

“*bi de ben Konuşan bakan*” (Bir de ben konuşayım bakalım) (FY).

Keller köyü ağızında birinci çokluk şahıs istek eki *gidek* (KÇ) (*gidelim*), *gelek* (KÇ) (*gelelim*), *bakak* (HB) (*bakalım*), *gorek* (ŞB) (*görelim*) kelimelerinde olduğu gibi –Ak ile meydana gelir.

“*bi yolcuk da biz izleyek bakak*” (Biraz da biz izleyelim bakalım) (HY).

İstek kipinin olumsuz şekli ölçünlü Türkçede –mA şeklindedir. Keller köyü ağızında, *bilmeyen* (HY) (*bilmeyeyim*), *Tartmayan* (HY) (*tartmayayım*), *Kavurmaylım* (HÇ) (*kavurmayaalım*), *gormeyesiyiz* (HB) (*görmeyesiniz*), *bilmeyesiy* (HB) (*bilmeyesin*), *sulamayam* (HY) (*sulamayayım*), *sürmeyen* (CY) (*sürmeyeyim*), *yavlamayam* (CY) (*yağlamayayım*) örneklerinde de görüldüğü gibi –mA fiilden fiil yapan olumsuzluk ekinin eklenmesiyle oluşmaktadır.

“*eti sulu büşüylüm, Kavurmaylım*” (Eti sulu pişirelim, kavurmayaalım) (HÇ).

Dilek–Şart Kipi: Ölçünlü Türkçede şart kipi –sA şeklindedir. Keller köyü ağızında bu kip, *avlasam* (HY) (*ağlasam*), *Kaybolsa* (HY) (*kaybolsa*) örneklerinde görüldüğü gibi ölçünlü Türkçe ile paralellik gösterir.

Kip eki, morfolojik olarak bir farklılık göstermez. Sadece getirilen şahıs eklerinde farklılık görülür. En belirgin olanı ise ikinci şahıstaki –n>–y / –n–>–y– değişimidir. *Koysay* (CY) (*koysan*), *sevseyiz* (CY) (*sevseniz*) gibi.

“*bi lokmacuk ekmek gotuseya*” (Bir parça ekmek getirsene) (HY).

Dilek–şart kipi ikinci teklik şahıs, bazen “–a/–e ünlem edatının getirilmesiyle oluşturulur” (Eren, 1997: 76). Bu durum Keller köyü ağızında ölçünlü Türkçedeki gibi, *bārsayá* (KÇ) (*bağıršana*), *gulseyá* (HY) (*gülsene*), *Konuşsayá* (HY) (*konuşsana*) örneklerinden de anlaşılacağı üzere dilek–şart kipine emir ifadesi katar.

Keller köyü ağızında dilek–şart kipine getirilen üçüncü çokluk şahıs –lAr ekindeki –r ünsüzü düşer ve *biçselā* (HÇ) (*biçseler*), *sorsalá* (HB) (*sorsalar*) örneklerinde görüldüğü gibi –A ünlüsü, olduğundan daha uzun hâle gelir.

“*muāreme söylesey de aşadaki odunları yokarı daşısala*” (Muharrem’e söylesen de aşağıdaki odunları yukarıya taşısalara) (HY).

Dilek–şart kipinin Keller köyü ağızındaki olumsuz şekli ölçünlü Türkçedeki kullanımı ile aynıdır. *ānatmasay* (HÇ) (*anlatmasan*), *bālamasam* (CY) (*bağlamasam*), *dürtmeseyiz* (KÇ)

(*dürtmeseniz*), *sarmasayá* (CY) (*sarmasana*), *satmasalá* (FY) (*satmasalar*), *sāretmeseyá* (HÇ) (*seyretmesene/izlemesene*), *sértmeselā* (HB) (*seyirtmeseler/koşmasalar*), *susmasayız* (HY) (*susmasanız*) kelimelerinden de anlaşılacağı üzere ekin olumsuz şekli, *-mA* fiilden fiil yapan olumsuzluk ekinin eklenmesiyle oluşmaktadır.

“*inā sayata bālamasam nōlu*” (İneği ahıra bağlamasam ne olur?) (KÇ).

Gereklilik Kipi: Ölçünlü Türkçede gereklilik kipi *-mAlI* şeklindedir. Keller köyü ağzında bu ek *-malı*, *-meli* şeklinde görülmektedir.

Tablo 19: Gereklilik Kip Ekleri

Ekler	KA	ÖT
<i>-malı</i>	<i>toplamalyuz</i> (HY)	<i>toplamalyız</i>
<i>-meli</i>	-	<i>gülmeliyim</i>
<i>-melü</i>	<i>gotümelülā</i> (HÇ)	<i>getirmeliler</i>

Ölçünlü Türkçede *-meli* şeklinde görülen gereklilik kipi *i* ünlüsünün yuvarlaklaşması nedeniyle *kestümelüyüz* (HY) (*kestirmeliyiz*), *yimeliyüz* (HÇ) (*yemeliyiz*) kelimelerde görüldüğü gibi *-melü* şeklinde kullanılmaktadır.

“*ana vanayı eccük gevşetmeliyüz*” (Ana vanayı azıcık gevşetmeliyiz).

Birinci ve üçüncü teklik şahıs gereklilik kipinde, Keller köyü ağzı ile ölçünlü Türkçe, *avartmalıyım* (HY) (*ağartmalıyım/beyazlatmalıyım*), *avlamalı* (HY) (*ağlamalı*) kelimelerde görüldüğü gibi benzerlik gösterir.

Gereklilik kipinden sonra getirilen üçüncü çokluk şahıs *-lAr* ekindeki *-r* ünsüzü düşer ve *başlamalılá* (HÇ) (*başlamalılar*), *äletmelülā* (*götürmeliler*) örneklerinde görüldüğü gibi *-A* ünlüsü normalden daha uzun hâle gelir.

“*analarını gezmā äletmelülā*” (Annelerini gezmeye götürmeliler) (HÇ).

Keller köyü ağzında gereklilik kipine getirilen ikinci şahıs eklerinde *-n>-y / -n->-y-* değişimi görülmektedir. *Karmalıy* (KÇ) (*kariştirmalıyın*), *avlamalıyız* (HÇ) (*ağlamalıyınız*) gibi örnekler gösterilebilir.

“*tānayı artuk çıkarmalıy*” (Tarhanayı artık çıkartmalıyın/kurutma işlemini yapmalıyın) (HÇ).

Keller köyü ağzında *-malı* gereklilik eki, birinci çokluk şahıs ekinin ünlüsü, *Kulanmalıyuz* (FY) (*kullanmalıyız*), *Konuşmalıyuz* (CY) (*konuşmalıyız*) örneklerinde görüldüğü gibi yuvarlaklaşır.

“*ne gada Konuşmasak da cenazesine vamalıyuz*” (Ne kadar konuşsak da cenazesine gitmeliyiz) (HÇ).

Gereklilik ekinin Keller köyü ağzındaki olumsuz şekli, ölçünlü Türkçede olduğu gibi *-mA* fiilden fiil yapan olumsuzluk ekinin eklenmesiyle oluşmaktadır.

“*gezmā gonderürün emme anayıza Kaynamamalısıyız*” (Gezmeye gönderirim ama annenizi yaparamazlık yaparak üzmemelisiniz) (HÇ).

āsatmamalı (FY) (*aksatmamalı*), *biylememelüsüy* (CY) (*eğelememelisin / keskinleştirmemelisin*), *Kaçmamalı* (HÇ) (*kaçmamalı*), *Kaçumamalısıy* (HB) (*kaçırmamalısın*), *Kayırmamalılá* (HY) (*kayırmamalılar/ayırmıcılık yapmamalılar*), *saklanmamalıyuz* (HB) (*saklanmamalıyız*), *savsaklamamalısıyız* (CY) (*işi boşlamamalısınız*) gibi.

Emir Kipi: Ölçünlü Türkçede emir kipinde tasarlanan bir hareket emir olarak ifade edilir. Emir kipleri, “aynı zamanda şahıs da ifade ederler, bu sebeple ayrıca şahıs eki almazlar” (Ergin, 2013: 304). Emir kipi ekleri, Keller köyü ağzında ikinci ve üçüncü çokluk şahıs haricinde ölçünlü Türkçedeki gibidir.

Tablo 20: Emir Kipi Eklerinin Çekimi

	KA	ÖT
1. Teklik Şahıs	<i>ānatayım</i> (HY)	<i>anlatayım</i>
2. Teklik Şahıs	<i>zıbar</i> (CY)	<i>yat</i>
3. Teklik Şahıs	<i>avlasın</i> (HY)	<i>ağlasın</i>
1. Çokluk Şahıs	<i>Konuşalım</i> (HB)	<i>konuşalım</i>
2. Çokluk Şahıs	<i>yorüy</i> (HÇ)	<i>yürüyün</i>
3. Çokluk Şahıs	<i>āletsinlā</i> (HÇ)	<i>götürsünler</i>

Keller köyü ağzındaki birinci şahıs emir kipi ekleri, *satayım* (HÇ) (*satayım*), *gidelim* (FY) (*gidelim*) örneklerinde görüldüğü gibi ölçünlü Türkçeyle aynıdır.

Ölçünlü Türkçede olduğu gibi Keller köyü ağzında da *Kalk* (CY) (*kalk*), *gotū* (CY) (*getir*), *Koy* (CY) (*koy*) örneklerinde görüldüğü üzere ikinci teklik şahıs emir kipinin eki yoktur.

“*gotū gotū yiyelim*” (*getir, getir yiyelim*) (CY).

Koşuy (KÇ) (*koşun*), *gımçışıy* (HÇ) (*kımıldayın, hareket edin*) örneklerinde görüldüğü gibi Keller köyü ağzında ikinci çokluk şahıs emir kipi *-n>-y / -n->-y-* değişimi nedeniyle ölçünlü Türkçedeki kullanımından farklıdır.

“*aşá bostanda mancarlá duruyá, almā gidiy*” (Aşağıdaki bahçede mancarlar duruyor, almaya gidin) (HÇ).

Ölçünlü Türkçede üçüncü çokluk şahıs emir kipi *-sInlAr* şeklindedir. Keller köyü ağzında, *tömüzlesinlā* (HY) (*temizlesinler*), *yisinlā* (HÇ) (*yesinler*), *ānatsinlā* (ŞB) (*anlatsınlar*) örneklerindeki gibi *-r* ünsüzünün düşmesi nedeniyle *-A* ünlüsü olduğundan daha uzun hâle gelir.

“*uşaklā söyley de hayvanıy altındaki kembereyi tömüzlesinlā*” (Çocuklara söyleyin de hayvanın altındaki pisliği temizlesinler) (HÇ).

Keller köyü ağzında emir kipinin olumsuz şekli, ölçünlü Türkçedeki kullanımıyla aynıdır. *bārma* (HY) (*bağırma*), *dineme* (CY) (*dinleme*), *ālenme* (HY) (*oyalanma, gecikme*), *Kaybolma*

(HY) (*kaybolma*), *Konuşma* (HÇ) (*konuşma*), *sıçrama* (HÇ) (*zıplama*), *siykeleme* (HY) (*silkeleme*), *yuválama* (HÇ) (*yuvarlama*), *zırlama* (HY) (*ağlama*) örneklerinde görüldüğü gibi –*mA* fiilden fiil yapan olumsuzluk ekinin eklenmesiyle oluşmaktadır.

“*sus, zırlama başımda*” (Sus, ağlama başımda) (HY).

3.2.2. Şahıs Ekleri

Şahıs ekleri, şekil ve zaman eki almış hareket ifade eden kelimeyi bir şahsa ait kılmak için kullanılan eklerdir.

Tablo 21: Şahıs Ekleri

	ÖT	KA
1. Teklik Şahıs	–(I)m, –(U)m	–(I)m, –(U)m, –(I)n, –(U)n
2. Teklik Şahıs	–sIn, –sUn	–y
3. Teklik Şahıs	–	–
1. Çokluk Şahıs	–Iz, –Uz, –k	–(I)z, –(U)z, –k
2. Çokluk Şahıs	–nIz, –nUz, –sInIz, –sUnUz	–yUz, –yIz, –sIyIz, –sUyUz
3. Çokluk Şahıs	–lAr	–lá / –lā

Keller köyü ağzındaki birinci teklik şahıs eki olan –(I)n –(U)n, ölçünlü Türkçede görülmemektedir. Keller köyü ağzındaki birinci çokluk eki, ölçünlü Türkçeye aynıdır.

Keller köyü ağzında ikinci teklik ve çokluk şahıs eklerindeki *n* ünsüzünün yerine *y* ünsüzü getirilir.

Üçüncü teklik şahıs eki ölçünlü Türkçede olduğu gibi Keller köyü ağzında eksizdir.

Keller köyü ağzındaki “... fiillerin 3. çokluk şahıs çekimlerinde şahıs ekinin (-lAr) sonundaki /r/ ünsüzünü düşürüp ünlüsünün uzadığını, ayrıca birleşik çekimlerde söz konusu ekin tercihen en sonda kullanılmasının yaygınlığını ...” (Günşen, 2008: 439) örneklerde görmek mümkündür.

<i>buldum</i> (FY) (<i>buldum</i>),	<i>düzcem</i> (HÇ) (<i>düzeceğim</i>),
<i>bulduy</i> (FY) (<i>buldun</i>),	<i>düzcey</i> (HÇ) (<i>düzeceksin</i>),
<i>buldu</i> (FY) (<i>buldu</i>),	<i>düzcek</i> (HÇ) (<i>düzecek</i>),
<i>bulduk</i> (FY) (<i>bulduk</i>),	<i>düzcez</i> (HÇ) (<i>düzeceğiz</i>),
<i>bulduyuz</i> (FY) (<i>buldunuz</i>),	<i>düzceyiz</i> (HÇ) (<i>düzeceksiniz</i>),
<i>buldulá</i> (FY) (<i>buldular</i>).	<i>düzdülā</i> (HÇ) (<i>düzdüler</i>).

Keller köyü ağzında ölçünlü Türkçede olduğu gibi şahıs eklerinin olumsuz şekli, –*mA* fiilden fiil yapan olumsuzluk eki getirilerek oluşur.

<i>gormedim</i> (CY) (<i>görmedim</i>),	<i>duymamalıyım</i> (HY) (<i>duymamalıyım</i>),
<i>gormediy</i> (CY) (<i>görmedin</i>),	<i>duymamalısyı</i> (HY) (<i>duymamalıсын</i>),
<i>gormedi</i> (CY) (<i>görmedi</i>),	<i>duymamalı</i> (HY) (<i>duymamalı</i>),
<i>gormedük</i> (CY) (<i>görmedik</i>),	<i>duymamalıyuz</i> (HY) (<i>duymamalıyuz</i>),
<i>gormediyiz</i> (CY) (<i>görmediniz</i>),	<i>duymamalısyıız</i> (HY) (<i>duymamalıсынız</i>),
<i>gormedilā</i> (CY) (<i>görmediler</i>).	<i>duymamalıá</i> (HY) (<i>duymamalılar</i>).

Ölçünlü Türkçeden farklı olarak Keller köyü ağzında, ikinci çokluk şahıs eki eklenen bir fiile –ma fiilden fiil yapan olumsuzluk eki getirildiğinde, *bıdıramay* (HY) (*konuşmayın*), *dagıldamay* (HY) (*tartışmayın*), *gapişmay* (HÇ) (*kavga etmeyin*), *gımçışmay* (HÇ) (*kımlıdamayın*), *hıştamay* (HÇ) (*ses çıkarmayın*) kelimelerinde görüldüğü gibi ikinci çokluk şahıs eki –y şeklinde görülür. Ekin bu şekli ölçünlü Türkçede kullanılmamaktadır.

3.2.3. Soru Eki

Ölçünlü Türkçede soru eki mI/mU şeklindedir. Keller köyü ağzında da bu ek aynı şekilde görülmektedir.

avladı mı? (HY) (*ağladı mı?*), *baktılá mı?* (CY) (*baktılar mı?*), *bulduyuz mu?* (CY) (*buldunuz mu?*), *geldiyiz mi?* (HY) (*geldiniz mi?*), *girdiyiz mi?* (FY) (*girdiniz mi?*), *gittiyiz mi?* (HY) (*gittiniz mi?*), *Konuşuyá mı?* (FY) (*konuşuyor mu?*), *goynü oldu mu?* (HB) (*gönlü oldu mu?*), *gordüy mü?* (CY) (*gördün mü?*), *seyatTa mı?* (HÇ) (*seyatta mı? / bodrumda mı?*), *zabahınan mı?* (FY) (*sabahleyin mi?*) gibi.

Keller köyü ağzında ölçünlü Türkçede olduğu gibi yuvarlak ünlülerden sonra gelen soru eki, yuvarlaklaşmaz.

Sonuç

Keller köyü ağzı, Leyla Karahan'ın “Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması” adlı kitabında Batı Grubu ağızlarının III. Grubunun ağız özellikleriyle benzerlikleri olduğu tespit edilmiştir.

Ölçünlü Türkçede çekim eklerindeki *r* ünsüzünün Keller köyü ağzında düştüğü görülmektedir. Çokluk ekindeki ve üçüncü çokluk şahıs ekindeki +*r* ünsüzü düşer. *avaçlá* (*ağaçlar*), *ciyemlá* (*ablamlar*), *geliyallá* (*geliyorlar*) örneklerinde görüldüğü gibi, +*r* ünsüzünden önceki ünlü, olduğundan daha uzun hâle gelir. Üçüncü çokluk şahıs iyelik ekindeki +*r* ünsüzünün düşmesi nedeniyle *vualá*, *gozlé* örneklerindeki gibi karşılaşan *a* ve *ı*, *e* ve *i* ünlüleri, *á* ve *é* çift ünlü seslerine dönüşür.

Ölçünlü Türkçede *k* ünsüzü ile biten kelimelere ünlü ile başlayan çekim eki getirildiğinde Keller köyü ağzında *k* ünsüzü düşer. İyelik eklerinde *goyném* (*gömleğim*), *Kuláyız* (*kulağınız*) örneklerinde görüldüğü gibi, ünsüz düşmesi nedeniyle karşılaşan *e* ve *i*, *a* ve *ı* ünlüleri *á* ve *é* çift ünlü seslerini meydana getirir. Belirtme hâl ekinde *başá* (*başağı*), *kuré* (*küreği*), *gocū* (*gocuğu*, *kabanı*), *örū* (*eriği*) örneklerinde görüldüğü gibi *a* ve *ı*, *e* ve *i*, *u* ve *ü* seslerinden *á*, *é*, *ū*, *ū*

çift ünlü sesleri oluşur. Yönelme hâl ekinde ise *eşā* (*eşeğe*), *ușā* (*çocuğa*) örneklerinde görüldüğü gibi, *a* ve *a'dan ā*, *e* ve *e'den ā* sesi kullanılır.

Ölçünlü Türkçede ikinci teklik ve çokluk şahıs eklerindeki *n* ünsüzünün Keller köyü ağzında y olduğu görülür. Örneğin; *eviy* (*evin*), *anayız* (*anneniz*), *yazmışıy* (*yazmışsın*), *geldiyiz* (*geldiniz*).

Keller köyü ağzında aitlik eki, ölçünlü Türkçede olduğu gibi *+ki*, *+kü* şeklindeki kullanımının yanında *+kı* şekli de vardır. Yörede kalın ünlülerin yoğun olarak kullanıldığı göz önüne alınırsa, *+ku* şeklinin olmaması dikkat çekici bir özelliktir.

Ölçünlü Türkçede tonsuz ünsüzle başlayan çekim eklerinin Keller köyü ağzında tonlu şekilde kullanılır. Bulunma hâl eki, çıkma hâl eki, eşitlik hâl eki ve görülen geçmiş zaman ekinde *taşTa* (*tašta*), *ușakTan* (*çocuktan*), *yavașca* (*yavașça*), *yanașTım* (*yaklaştım*) örneklerindeki gibi görülür. (*t>d* değişimi *T* şeklinde gösterilmiştir.)

Keller köyü ağzında, *+dAn* ekiyle birlikte, *ōran* (*oradan*), *nāren* (*nereden*) örneklerinde görüldüğü gibi ölçünlü Türkçede bulunmayan *+An* çıkma hâl eki de kullanılır. Bu ek getirildiği kelimenin ilk hecesindeki ünlüyü normalden daha uzun hâle getirir.

Ölçünlü Türkçede *+In*, *+Un*, *+nIn*, *+nUn* olmak üzere sekiz şekilde bulunan ilgi hâl eki, Keller köyü ağzında *+Iy*, *+Uy*, *+yIy*, *+yUy*, *+nIy*, *+nUy* olarak on iki şekilde görülmektedir. Bu ekteki en önemli ayırt edici özellik *+n>+y* değişimidir.

Vasıta hâl eki, ölçünlü Türkçede *+IA* şeklinde iken Keller köyü ağzında bu kullanımı bulunmayıp *+InAn*, *+UnAn* olmak üzere dört şekildedir. Ünlü ile biten bir kelimeye getirildiğinde *+I*, *+U* yerine yarı ünlü olan *y* yardımcı ünsüzü getirilir.

Ölçünlü Türkçede eşitlik hâl eki, *+CA* şeklinde kullanılmaktadır. Keller köyü ağzında bu ekin tonsuz şekli bulunmaz. Yörede eşitlik hâlinin *+cA* şekliyle birlikte *dōruĝen* (*doğruca*), *bürüncek* (*topluca*) örneklerindeki gibi ölçünlü Türkçede bulunmayan *+gen*, *+cAk* şekillerinde kullanıldığı tespit edilmiştir.

Yön gösterme hâl eki, ölçünlü Türkçede *+rA* ve *+ArI* şeklindedir. Keller köyü ağzında *dıșar* (*dıșarı*) örneğindeki gibi *+ArI* ekinin *+I* ünlüsü düşer. *+Ar* ve *+rA* olarak kullanılır.

Geniş zaman eki, ölçünlü Türkçede *-(X)r* şeklindeyken Keller köyü ağzında birinci şahısta *-(X)r*, ikinci ve üçüncü şahısta *-r* ünsüzünün düşmesi nedeniyle önceki ünlü olduğundan uzun hâle gelerek *gelū* (*gelir*), *alıșū* (*alıșır*) *-á*, *-ā*, *-ú*, *-ū* varyantları görülür.

Geniş zaman *-(X)r* ekine üçüncü çokluk şahıs eki eklendiğinde *-r* ünsüzünün düşmesi nedeniyle *avlallá* (*ağlarlar*), *gezellā* (*gezerler*) örneklerindeki gibi üçüncü çokluk şahıs kişi ekinin *l* ünsüzü ikizleşir. Geniş zaman eki şahıs ekinin içinde barınır.

Keller köyü ağzında, geniş zaman ekine eklenen birinci teklik şahıs eki, *gelürün* (*gelirim*) örneğinde görüldüğü gibi *-n*'dir.

Geniş zaman olumsuzluk eki, ölçünlü Türkçede *-mAz* şeklinde kullanılır. Keller köyü ağzında *yanașmas* (*yaklaşmaz*), *gitmerüz* (*gitmeyiz*) örneklerindeki gibi *-mAs* ve *-mAr* şeklinde kullanılır.

Ölçünlü Türkçede şimdiki zaman eki *-(I)yor* şeklinde kullanılmaktadır. Keller köyü ağzında *-r* ünsüzü düşer. Birinci ve ikinci şahıslarda *-(I)yo* şeklindedir. Bu kullanımında ünsüz düşmesinden kaynaklanarak o ünlüsünün uzun hâle gelmesi gerekirken *y* ünsüzünün sızıcı ünsüz olması nedeniyle *kesiyoz* (*kesiyoruz*) kelimesindeki gibi uzun hâle gelmemiştir. Üçüncü şahıslarda *o* ünlüsünün de düzleşmesiyle *biliyá* (*biliyor*) kelimesindeki gibi *-(I)yá* şeklindedir.

Şimdiki zaman ekine üçüncü çokluk şahıs eki eklendiğinde, şimdiki zaman *-(I)yor* ekinin *-r* ünsüzünün düşmesine bağlı olarak *-lAr* ekinin *l* ünsüzü ikizleşir. Üçüncü çokluk şahıs *-lAr* ekindeki *-r* ünsüzü düşer ve burada *-r* ünsüzünün düşmesi nedeniyle *āleniyallá* (*evleniyorlar*), *seviyallá* (*seviyorlar*) örneklerindeki gibi ünlü, normalden daha uzun hâle gelir.

Görülen geçmiş zaman eki, ölçünlü Türkçede birinci çokluk şahısta *-Dik* şeklindedir. Keller köyü ağzında ise, birinci çokluk şahısta *tö müzledük* (*temizledik*) kelimesindeki gibi düzenli olarak yuvarlaklaşır.

Gelecek zaman eki, ölçünlü Türkçede *-AcAk* şeklindedir. Keller köyü ağzında, birinci ve ikinci şahıslarda *dikcem* (*dikeceğim*), *sevcey* (*seveceksin*) örneklerinde görüldüğü gibi *-cA*, üçüncü şahıslarda ise *bulcak* (*bulacak*) kelimesindeki gibi *-cAk* şeklinde kullanılır.

Gelecek zaman ekinin olumsuzu ölçünlü Türkçede *-mA* eki ile yapılırken Keller köyü ağzında *atmaycam* (*atmayacağım*), *āšitmeycey* (*işitmeyeceksin*) örneklerindeki gibi *-mAy* ekiyle yapılmaktadır.

Keller köyü ağzında birinci çokluk şahıs istek kipi *bakak* (*bakalım*), *gelek* (*gelelim*) örneklerindeki gibi *-Ak* şeklindedir.

Dilek-şart kipi ikinci teklik şahıs ekine, Keller köyü ağzında *gelseyá* (*gelsene*) kelimesindeki gibi *-A* ünlem edatı getirilir. Bu durumla ölçünlü Türkçede de karşılaşılr.

Gereklilik kipi, ölçünlü Türkçede *-malı*, *-meli* şeklindedir. Keller köyü ağzında *-malı* ve *sevmeliyüz* (*sevmeliyiz*) kelimesinde görüldüğü gibi *i* ünlüsünün yuvarlaklaşmasıyla *-melü* şeklinde kullanılır.

Emir kipi Keller köyü ağzında ikinci ve üçüncü çokluk şahıs hariç ölçünlü Türkçedeki şekliyle aynıdır.

Morfolojik olarak birinci teklik, birinci çokluk ve üçüncü çokluk şahıs eklerinde, yalın hâl ekinde, soru ekinde, duyulan geçmiş zaman ekinde, istek kipinde ve dilek-şart kipinde ölçünlü Türkçe ile Keller köyü ağzı arasında bir farklılık yoktur.

Ağızlar, önemli dil malzemelerini içinde barındırır. Ağızların yok olmaması için ağızlardaki dil malzemelerinin yazılı belgelere aktarılması gerekmektedir.

Zonguldak ağzı üzerine yapılan çalışmalar, Prof. Dr. Ahmet Caferoğlu, Prof. Dr. Zeynep Korkmaz, M. Emin Eren ve Hamit Kalyoncu'nun çalışmaları ve Ayşe Ece Abalı'nın lisans, Duygu Çamurcu'nun yüksek lisans tezleri ile sınırlıdır. Bu nedenle, makalenin ileride çalışma yapacak olan kişi veya kişilere fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışma sonucunda, Zonguldak'ın Merkez ilçesine bağlı olan Keller köyü ağzı sayesinde Türkiye'nin ağız çalışmalarına katkıda bulunulmuştur.

Derleme Sözlüğü'ne Katkılar

a. Derleme Sözlüğü'nde Bulunmayan Kelimeler

bat baruştı-	: anlaş-, kafa uyuştur-.
biyle-	: eğele-.
dömür	: demir.
gānan-	: doy-.
gımçış-	: hareket et-.
köpür	: merdiven.
ösker	: rüzgâr.
siyiş-	: yapış-.
siykele-	: silkele-.
tömüz	: temiz.

b. Derleme Sözlüğü'nde Sözlüğünde Bulunan Fakat Keller Köyü Ağzında Farklı Anlam ve Şekildeki Kelimeler

bileş-	: bulaş-, sürün-. (D.S.: “bulaşmak Çatmak, sataşmak” (TDK, 1993 787)).
bütü-	: bitir-. (D.S.: “bitümek Bitirmek” (TDK, 1993: 712)).
petke	: patates. (D.S.: “patike (I) [patik (II), patika] Patates” (TDK, 1993: 3410)).
vuva	: baba. (D.S.:”voa Baba” (TDK, 1993: 4107)).
yımīta	: yumurta. (D.S.: “yımırta Yumurta” (TDK, 1993: 4272)).

Fonetik Transkripsiyon Alfabetesi

á	vurgulu yarı uzun a (Olcay, DTYA)
ä	açık e (Korkmaz, GBAA)
ú	yarı uzun u
ā	uzun a (Korkmaz, GBAA)
ā̄	açık uzun e (Korkmaz, GBAA)
ī	uzun ı (Korkmaz, NYA)
ū	uzun u (Korkmaz, GBAA)
ǖ	uzun ü (Korkmaz, GBAA)
ō ^u	o-u arası bir ses (Caferoğlu, AİAD)
ō	uzun o (Korkmaz, GBAA)
o	ö'ye yakın o (palatale) (Korkmaz, GBAA)

- â a-ı arası yarı geniş, düz kalın bir ses (Eren, ZBKİA)
ê e-i arası kapalı e (Korkmaz, NYA)
î uzun i
u ü'ye yakın ince u (palatale) (Korkmaz, GBAA)
T patlamasını kaybetmiş olduğu için d'ye yakın duyulan t ünsüzü (Korkmaz, GBAA)
K patlamasını kaybetmiş olduğu için g'ye yakın duyulan öndamak k'si (emplosif) (Korkmaz, GBAA)
z z'ye yakın s-z arası bir ses

Kısaltmalar

- AİAD : Anadolu İlleri Ağızlarından Derlemeler
CY : Coşkun Yener
D.S. : Derleme Sözlüğü
DTYA : Doğu Trakya Yerli Ağzı
EKİ : Ereğli Kömürleri İşletmesi
FY : Feyzi Yener
GBAA : Güney-Batı Anadolu Ağızları
HB : Hayri Bozdoğan
HÇ : Hatice Çevik
HY : Hayriye Yener
KA : Keller köyü ağzı
KÇ : Kerime Çevik
KHK : Kanun Hükmünde Kararname
NYA : Nevşehir ve Yöresi Ağızları
ÖT : Ölçünlü Türkçe
ŞB : Şehriye Bozdoğan
ZBKİA : Zonguldak – Bartın – Karabük İlleri Ağızları
ZŞOO : Zonguldak Şoförler ve Otomobilciler Odası

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, A. (2013). Dünyada ve Türkiye Türkçesinde Ağız Çalışmaları ve Yöntemler. *Turkish Studies*. V. 8/9, s. 387-401.
Alyılmaz, S. ve Alyılmaz, C. (2018). Ağız Bilimi Çalışmalarının Türkçe Öğretimi Açısından Önemi. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*. Sayı 45. s. 7-38.

- Anonim (2010). *Zonguldak Turizm Rehberi*. Ankara: Hazar Reklam Matbaacılık Yayıncılık.
- Anonim (2012). *Zonguldak 2012 İl Yıllığı*. Zonguldak Valiliği.
- Banguoğlu, T. (2015). *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Buran, A. (1989). *Anadolu Ağızlarında İsim Çekim Ekleri*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Fırat Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Buran, A. (2002). Konuşma Dili Yazı Dili İlişkileri ve Derleme Faaliyetleri. *Türkbilig*, sayı:4, 97-104.
- Caferoğlu, A. (1962). Muğla Ağızı. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten*, 5, 107-130.
- Caferoğlu, A. (1995). *Anadolu İlleri Ağızlarından Derlemeler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Coşgun, K. (2010). *Zonguldak Kültür Envanteri*. Ankara: Hazar Reklam Matbaacılık Yayıncılık.
- Demir, N. (2010). Türkçede Varyasyon Üzerine. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*. 17/2. s. 93-106.
- Doğan, T. (2010). *Urmiye Ağızları*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Kırıkkale Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Eren, M. E. (1997). *Zonguldak – Bartın – Karabük İlleri Ağızları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ergin, M. (2013). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım / Yayımlama / Tanıtım.
- Gemalmaz, E. (1999). Ağız Bilimi Araştırmaları Üzerine Genellemeler. *Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni* (9 Mayıs 1997). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 4/13.
- Güneş, B. (2012). Karşılaştırmalı Ağız Araştırmalarının Önemi Ve Türkiye’deki Karşılaştırmalı Ağız İncelemeleri Üzerine Bir Deneme. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. Sayı: 1/4, s. 20-44.
- Günşen, A. (2008). Doğu Trakya Ağızlarının Şekil Bilgisini Belirleyen Temel Özellikler. *Turkish Studies*. V. 3/3.
- Günşen, A. (2015). “Ölçünlü Türkçede Yerleşme Sorunu”, *Türkçenin Çağdaş Sorunları* (s. 165–204). Ankara: Gazi Kitabevi.
- İlhan, N. (2009). *Türk Dilinde Çokluk*. İstanbul: Manas Yayıncılık.
- Karahan, L. (2012a). Ağız Verilerinin Etimoloji Çalışmalarına Katkısı: “söylesâne” Örneği. *Dil Araştırmaları Dergisi*. Sayı: 10, s. 9-15.
- Karahan, L. (2012b). Ağız Çalışmalarında Bilimsel Niteliğin Korunması Üzerine Birkaç Not. *Turkish Studies*. V. 7/4.
- Karahan, L. (2017). *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kalyoncu, H. (2005). *Kömürde Açan Çiçek*. Ankara: Pervaz Yayınları.
- Kalyoncu, H. (2013). *Çaycuma Ağız Özellikleri*. *Zonguldak Folkloru 2013 Bienali Bildiriler Kitabı*. Zonguldak: Çizgi Matbaası. s. 150.
- Kasap, Z., Tosun, H. ve Yılmaz, E. (2003). *Zonguldak*. Ankara: Genç Ofset Matbaacılık.

- Korkmaz, Z. (1963). *Nevşehir ve Yöresi Ağızları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (1994). *Güney-Batı Anadolu Ağızları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2005). Anadolu Ağızları Üzerindeki Araştırmaların Bugünkü Durumu ve Karşılaştığı Sorunlar. *Türk Dili Üzerine Araştırmalar II*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2007). Nevşehir ve Yöresi Ağızlarının Şekil Bilgisini Belirleyen Temel Özellikleri Üzerine. *Turkish Studies*. V. 2/2.
- Köktekin, K. (2007). Doğubayazıt Ağzının Ses Özellikleri. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. Sayı: 33.
- Köse, M. (2004). *Cumhuriyetimizin 80. Yılında Emegın Kenti Zonguldak*. Ankara: Doğuşum Matbaası.
- Olçay, S. (1966). *Doğu Trakya Yerli Ağzı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Öçalan, M. (2006). Ağız Araştırmalarında Bilişim Teknolojilerinin Kullanılması ve Ağız Tezleri İçin Yenilik Önerileri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20/1, s. 169-188.
- TDK (1993). *Derleme Sözlüğü I- XIII*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TÜİK, <http://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> (Erişim tarihi: 27.06.2018).
- Vardar, B. (yönetiminde) (1980). *Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Vural, H. ve Böler, T. (2012). *Ses ve Şekil Bilgisi*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Yüksel, G. (2016). *Zonguldak'ta Yerleşim ve Dil Özelliklerine Bir Örnek: Bağlık Köyü*. Zonguldak: Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları.

Kaynak Kişiler

Coşkun Yener, 1959 doğumlu, emekli madenci, Keller köyü – Çavuşlar mevki, Zonguldak.

Feyzi Yener, 1943 doğumlu, emekli orman bekçisi, Keller köyü – Çavuşlar mevki, Zonguldak.

Hatice Çevik, 1943 doğumlu, ev hanımı, Keller köyü – Çavuşlar mevki, Zonguldak.

Hayri Bozdoğan, 1960 doğumlu, emekli madenci, Keller köyü – Çavuşlar mevki, Zonguldak.

Hayriye Yener, 1961 doğumlu, ev hanımı, Keller köyü – Çavuşlar mevki, Zonguldak.

Kerime Çevik, 1961 doğumlu, ev hanımı, Keller köyü – Çavuşlar mevki, Zonguldak.

Şehriye Bozdoğan, 1958 doğumlu, ev hanımı, Keller köyü – Çavuşlar mevki, Zonguldak.